

સુધરેલી રીત મુજબ
વર્નાક્યુલર ટેકસ્ટ બુકમ રીવિઝન કમિટિએ તૈયાર કરેલી

ત્રીજી ચોપડીના અર્થ.

(જેની અંદર અર્થ; કવિતાની સમજૂતી; બુગોળ;
પાઠવાર અધરા રાખેલા તથા ઓડાક્ષર: પાઠના
સવાલ તથા સાર; ડબ્બેટ્સની ફિલ વિગેરે.)

રચનાર—મેસર્સ. સી. ડી. શાહ એન્ડ કો.

રચનારનું ઠેકાણું—શાહપોર—સુરત

પ્રસિદ્ધ કર્તા—C. M. Shah.

પ્રસિદ્ધ કરવાનું ઠેકાણું—શાહપોર—સુરત.

આ પુસ્તક સને ૧૯૬૭ના ૧૫મા એપ્રિલ મુજબ રજીસ્ટર કરાવ્યું છે.

પ્રાપ્તના:—નારાયણરાવ લક્ષ્મણરાવ નીકમ.

ઢાપવાનું ઠેકાણું—શ્રી "શંકર" પ્રીન્ટિંગ પ્રેસ.

ચક્રાના પુત્ર કિપર ટાંકી પાલ-સુરત.

સંવત ૧૯૬૭ કિમત રૂ. ૦-૫-૦ [સિન ૧૯૭૭/૩૦]

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કોપીરાઈટ-સંગ્રહ
૧૫૦૭૭

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કોપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૫૦૭૭ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ ત્રીજી ઓપડીંગ. અર્થ

વિષય મ ૩૫૩:૮૪૪:૬:૨૫

મેસર્સ. સી. ડી. શાહ એન્ડ કંપની.

ત્રીજી ચોપડીના અર્થ.

પાઠ ૧.

બાળપોથી=નાનાં છોક-
રોને બાળુવાની ચોપડી
મૂળાક્ષર=રવર અને
વ્યંગન
બારાખડી=પદ
રમુજ=ગમત આપનારી
લાભ=ફાયદો
જોડાક્ષર=જોડેલા અક્ષર
જ્ઞાન=સમજ; જ્ઞાન
જોગ=લાયક
હકીકત=વાત
સરસ=સારી; મનને
પસંદ પડે એવી
ઉમંગથી=હોંસથી
ચિત્રો=ચિત્રામણ; છબી
આનંદ=ખુશી
હોશિયારી=ખબરદારી
વાક્ય=એક અથવા વધારે
શબ્દો. મળવાથી મનમાં
ધારેલો વિચાર જેથી
પુરો જાણવાય તે

વાર્તા=વાત
બોધ=શિક્ષામણ
ખારીક=ઝીણી
મુકામલો=સરખામણી
બૂગાળ=પૃથ્વીનો જોળો
અધિકારી=કુપરી
માઢીતી=ખબર
રસીલી=મમન ભરેલી
સંબંધી=વિષે; આખત
સારી=રડી
નમુના=નકલ
નજર કરો=જાન આપો;
વિચારો
સામાન્ય=રોજ વપરા-
શમાં આવતી
વર્ણન=વિગતવાર કહેવું
તે; જ્યાન
તોળવા=જોખવા; તોલવા
સોદો=માલ; ચીજ
છેતરાશો=કમાશો
ઉનાવળે આંખા ન પાકે=
ધણી ઝડપ કરવાથી
કામ થાય નહિ.

ધ્યાન=ચિત્ત; મન
ખાનરી=ભરોસો
પોપડીક=કપડકાઈ;
સમજ વગરનું
જુની ચોપડી=પાછલી
ચોપડી; ખીજ, પહેલી
બાળપોથી
સાર-(૧) બધુવામાં
ઉનાવળ કરવી નહિ.
(૨) જે વાત વાંચવામાં
આવે તે ખરી છે કે
ખોટી તેની જાતે
માઢીતી મેળવવી.

પાઠ ૨. ભાગ ૧.

લિપિ=ભાષા
સિવાય=વગર
પ્રાક્ષણી=બાળબોધ
જુના=પહેલાંના
પંડિતો=વિદ્વાન; ધણું
બણેલા
માથું=કપલો ભાગ
અક=આકાશ

૨) બીજા ધોરણ માટે અકબચિંતનાં મનોપલ્લ પાંચ આના.

અનુસ્વાર=અપડું
 વિસર્ગ=કંઠક હકારનો
 કચ્ચાર થાય એવું
 ચિહ્ન; અક્ષરની જોડે
 એ ટપકાં ચૂકવાં તે
 પ્રમાણે=મુજબ
 પાઠ ૨. ભાગ ૨.
 નીપજો=થાય
 બહીઓ=સારા અક્ષરનો
 લખનાર
 ભપટાડું=ફસાડ પડતું
 ભાભચ=સોભ
 નયાં=રોમ વગરના
 જાતે=પોતે
 અઢા=અરોસો; વિશ્વાસ
 ઉધાંગી=મહેનત
 એન=સુખ; નિરાંત
 ઠાઠ=ડોળ; ભપકો
 ફડકડ=સહેલાણી; છેલ
 ખાલી=નકામે; ફાટ
 અનુકરણ=અપરંપર
 અસહ્ય=અમાઈ
 વિદ્યાભ્યાસ=અભ્યુષણ તે

ઝાઝો=ધણો
 મેળવી=સરખામણી
 પાઠ ૩.
 ટડું=નાનો ઘોડો
 બજાર=ઢાઢ; ચોટું
 દોરે=લખામ પકડીને
 આમળ ચાલે
 છતે=છે
 હડકડતો=પુરેપુરો
 કળિયુગ=ખરાબ વખત
 દૂર=છેડે
 બૂમ=હાંક
 મુદ્દિ=અક્ષર
 ફરી મછ=જતી રહી
 રાજના કુંવર જેવા=
 કામળ
 ખરે ખપોરે=મન્યાને
 હિંકારે=ચલાવે
 ખર્ચપાન=ખરડો; ટક
 કરમાઈ=અજવાઈ
 જોસખંધ=જોરથી
 આવક=જેન ધર્મ ખાનનર
 સંધ=જાગ્યોઓનું ટોળું

ધાતકી=દયા વમરનો;
 નિર્દય; કૂર
 બાર=વજન; બોલો
 વીખરાઈ જશે=અછવાઈ
 જશે
 ખમે=ખાધે
 વખતસર=ખરાબર વખતે
 પૂલ=નદી કે ખાડીપરથી
 જવા આવવાને માટે
 બાધેલો રસ્તો
 તોફાન=મસ્તી
 શીકે મોટે=વીલે મોટે;
 દીલગીર ચહેરો
 પસ્તાયા=દીલગીર થયા
 સલાહ=વિચાર
 દશા=હાલ; હાલત; દશા
 સાર=આપ બુદ્ધિએ
 જયજયકાર, પરબુદ્ધિએ
 પ્રલયકાર; માટે આપણી
 પોતાની બુદ્ધિ પ્રમાણે
 ચાલવું; પણ આપણી
 બુદ્ધિ ખરે રસ્તે દોરવે છે
 કે નહિ તેનો વિચાર કરવો.

પાઠ ૪.	નીવડયો=નીડોયો	વેદ=દેશી હાકતર
ધણીધણિઆણી=ચી	અવ્યાસ=મહાવરો;	શુદ્ધિ=જ્ઞાન
પુરુષ; વરવહુ	મંડયા સહેલું તે	પરમજીવણુ=પરોપકાર;
ધર્મરની ભક્તિ=ધર્મરનું	શિક્ષક=મહેતાજી; ગુરુ	પારકાનું બહુ કરવાનો
ભગ્ન	માનીતો=બહાભો; પ્યારો	ગુણ
ગતાં=ગુભાવતાં;	નાની મોટી=સહેલી	આશ્ચર્ય=નવાઈ
કાલતા	બાબત=વિષય [અધરી	પાઠ ૫.
નરસિંહ ચાહસ=વૈશાખ	ધ્રુવે=ચાહુ	ઉંમર=રૂસ
સદ ચાહસ	માહું=પ્રોહું	ગુજરાન=મરજીપોષણ
રૂપ=દેખાવ; શોભા;	સાંઠ=આખભો; ગોધો	પ્રાતિ=હેત; પ્યાર
ખૂમસુરતી	પછાડી=પટકા; અદાળી	હયાથી ઉભરાઈ આવ્યું=
બંડાર=મળતો	ધાર=રેસો	ધણીજ હયા આવી
વાણીથી=બોલથી	ખડખડ દસવા લાગ્યા=	ખાડા પડ્યા=મેચી ગયું;
પેદા=ઉત્પન્ન	ઝરઝરી કરવા લાગ્યા	કુવા પડ્યા
ગુજરી ગયા=મરી ગયા	અંતઃકરણુ=મન; દીલ	જીવ આઠયો=શુદ્ધિ આવી
ઉઠેરવાનું=મોટા કરવાનું	એકદમ=એચીતી	આથીપ=દુવા; આશિર્વાદ
મા પર આની પડ્યું=	ફટો=માયે બાંધવાનું	ખુંએસો=પેસી મએસો
મને માયે પડ્યું	લુમહું	કાઠે=કિનારે
રવબાવ=ખાસીયત	પાટો=લુમકાનો ચીરો	ડૂખનો=બૂતો
અભાદ=વિચાર	ધા=જખમ	ઉધો=અગ્નિ
મહા=આસરો; આધાર	વખાણુ=સાર કહેવું તે	ટંગારી=લટકાવી
અસર=આમણી	જીવતો ધેર આવત નહિ=	પાડ=ઉપકાર
પરમજીવ=પારકાપર ઉપ;	મરી જતો	ધનામ=મેટ; બક્ષીસ
કાર કરસર; પરાપકારી	ખરવો નહિ=મયો નહિ	યોમાય=મોટી થવાય

૪] પહેલા ધોરણનો “મુખગણિત શિક્ષક” શાા આના.

હાકું-ગીચ
જંગલી=હાડી ખાનાર
પેઠો=દખલ થયો
કૃપાર્થી-મહેરખાનીયી
હાજ=દ.ખ
બાહ્યખ-દોરતદાર
સહીસલામત-સુખથી;
જોખમ કે અડચણ વગર
વિવાદ-લગન
સામેલ=દાખલ
સાર-આપણે દરેક
માણસના ઉપર ઉપકાર
કરતાં રહેવું કે જેથી ખમર
આપણા ઉપર ખુશી થશે
અને આપણું બહુ થશે

પાઠ ૬.

અદલ-વ્યાજથી
હંસાહન-ન્યાય
પૈસાદાર-પૈસાવાળો
મામદી=મહેતાજીની
વળગ્યો=લાગ્યો
નસીબદાર=નસીબવાન;
બાગ્યશાળી
ધધામાં=રોજગારમાં

ફાવતો ગયો=વધતો ગયો
ધન=પૈસા; દોલત
કીમતી=મજી કિંમતનો
ધરણી=દાગીના
ધડાવ્યાં=કરાવ્યાં
દોલત=પુછ
ખરીદા-વેચાના લીધા
આખર=કાંતિ; ઇજ્જત
મરણ પથારી પર પડ્યા=મરવા પડ્યા
મરણ=મોત
મિલકત=પુછ; દોલત
ભાગ=હિરસો; વહેંચણુ
વર્તાશું=ચાલીશું
ત્રીજો ભાગ=ત્રણ ભાગ
માંનો એક ભાગ
નવમો ભાગ=નવ ભાગ
માંનો એક ભાગ
ક્યુલાત=વચન; મોઢનો
ખોલ
હડડોપાણી=મરણ
પાછળનો ખરચ
તોડ=ફેંસણો; નિકાલ
દિવાન=પ્રધાન; વજર

ઉમેર્યો=વધાર્યો
ખખર=જાણુ; માલમ
વાહવાહ-વખાણુ

પાઠ ૭.

પોળ-શેરી
લખોટે=મંજો
સુશોભિત=દેખાવડા
અટકાવો=રોક્યો
નજીવી=નમામી; માલ
વગરની
ટેવ=આદત
પાપી=દુષ્ટ
સગ્ન=સિક્ષા
આસપાસ=આજુબાજુ
આકાશ=ગગન
અંતર=મન
આબાસ=અજવાણું; તેજ
આસ=ખેતરમાં ફળે ફરીને
પાડેલા આડા ઉભા લીટા
પાસ=પાસે; નજીક
વિશ્વપતિ=દુનિયાનો
ધણી; પરમેશ્વર
વાસ=મુકામ; રહેઠાણુ

બાળપોથીના “ડિક્ટેશન શિક્ષક” બે આના. [૫

ભોંયર=ભોંયરામાં	કણી=રજકણ; ઝીણામાં	કાણુ=અમથુ; ખાલી
ધડીએ=કરીએ; રચીએ	ઝીણા ભાગ	કામ=ઠેકાણુ
ધાટ=વિચાર	કામ=માટે	સાર-પરમેશ્વર અધેજ
જમતનો તાત=દુનિયાનો	જગકર્તા=દુનિયા બના-	ઠેકાણુ છે માટે આપણે
બાપ; પરમેશ્વર	વનાર; પરમેશ્વર	ખોટાં કામ કરતાં બીનું.
ખોળીએ=શોધીએ	વિના=વગર	ખોટા કામ કરતાં નહિ.

સમગ્રુતી—આપણી આગુત્તાગુએ, ગગનમાં અને મનમાં પરમેશ્વરનું તેજ છે; ધાસ અને ચાસની પાસે પણ પરમેશ્વરનું રહેકાણુ છે. (૧) ભોંયમાં પેસીને ભોંયરામાં કાંઈ વાત કરીએ અથવા મનમાં નહારા (કાંઈનું જુડું કરવાના) વિચાર કરીએ તો તે પરમેશ્વર જાણે છે. (૨) રજકણ મૂકવાને માટે પરમેશ્વર વગરની કાંઈ પણ જગા શોધીએ તો પરમેશ્વર વગરની કાંઈપણ જગા ખાલી મળે નહિ. મતલબ કે અધેજ પરમેશ્વર છે. (૩)

પાઠ ૮.

વિશ્વસ્વામી=દુનિયાનો	પાળનાર=પોષાણ કરનાર	વાંક=ચુનો; તકસીર
ધણી; ધંધર	સદા=હંમેશાં; દરરોજ	મતિ=મુદ્ધિ; અક્ષત
શીશ=માથું	ઉપકારો=પાડ; આભાર	છેક=ચણીજ
નામી=નમાવી	રાંક=મરીજ	દીલ=મન; અંતર
શીશનામી=માથું નમાવી;	અચ્છાન=સમજણ વગ-	ધારો=આણો; લાવો
પએ ભાગી	રનો; આણસમગ્રુ	કુટુંબીજનો=સગાંવહાલા
આપદા=દુઃખ	પ્રાણી=જીવ	સારાં=નિરોગી; તંદુરસ્ત
ઉમારો=અચ્ચાવો	તુંથી=તારાથી	શકિત=મળ
દીનાનાથ=મરીખોનો	અજણી=જાણ્યા વગરની	દાસ=સેવક; ચાકર
ધણી; પરમેશ્વર [મદદ	ન અજણી=અજણી	નિવારો=દૂર કરો; મટાડો
આધાર=આસરો; ટેકો;	નથી; જાણીતી છે	ટાળો
	ક્ષમા=માફી	સ્તુતિ=વખાણુ

૬] પાંચમા ધોરણના “બુખગણિત શિક્ષક” ૪ ઓના.

સમજાવટી—અરે! દેવના દેવ! જગતના ધણી-પરમેશ્વર હું તમને. પગે લાગીને પ્રાર્થના કરું છું કે હે દયાળુ તમે મને દુખથી બચાવો. હે ગરીબોના બેલી-પરમેશ્વર મને ફક્ત એક તારોજ આસરો છે. (૧) હે પરમેશ્વર! તમે બધાંનું પોષણ કરનારો છો, અને હંમેશાં બધાંનું દુઃખ મટાડનારો છો; તમે મારા ઉપર કરોડો ઉપકારો કર્યા છે. હે ગરીબોના બેલી-પરમેશ્વર મને ફક્ત એક તારોજ આસરો છે. (૨) હું ગરીબમાં ગરીબ અને સમજણ વગરનો જીવ છું. મારી કાંઈ પણ વાત તમારાથી અજાણી નથી; માટે (મતલબ કે બધીજ તું જાણે છે) હે દયાળુ મારો ઝુનો માફ કરો. હે ગરીબોના બેલી-પરમેશ્વર મને ફક્ત એક તારોજ આસરો છે. (૩) અમે નાનાં છોકરાઓ હાથ જોડીને (કરગરીને) કહીએ છીએ કે હું પ્રભુ અમારી પુદ્ધિ ધણીજ ઝાણી છે, માટે મહેરબાની કરીને અમારી માગણી મનમાં લાવો; હે ગરીબોના બેલી પરમેશ્વર મને ફક્ત એક તારોજ આસરો છે. (૪) અમે ને અમારાં જે સગાંવહાલાં છે તે બધાં શરીરે સુખી (તાંદુરસ્ત) અને જીવંત રહીએ. તમે અમને હંમેશાં સારા વિચારો આપજો. હે ગરીબોના બેલી પરમેશ્વર મને ફક્ત એક તારોજ આસરો છે. (૫) મેં તમારી જરા પણ ભક્તિ કરી નથી, તેમજ આપના ગુણ ગાવાની (બજન કરવાની) શક્તિ મારામાં નથી તોપણ હયા લાવીને (મહેરબાની કરી) સેવકના દુઃખ મટાડો. હે ગરીબોના બેલી-પરમેશ્વર મને ફક્ત એક તારોજ આસરો છે. (૬)

પાઠ ૯.

દર=નમનાં પ્રાણી પોતાને
રહેવા માટે બોંયમાં
જે બાકાં પાડે છે તે;
છાંયે=છાંયડે

પંજમાં=દાવમાં; સપાટમાં
સપડાયેલો=પકડાયેલો
ઝલાયેલો
કાલાવાલા=કરગરીનેકહેવું
તે; આજીજી

ગુનો=વાંક
આફત=આપદ; દુઃખ
સેવક=આકર; દાસ
જીવતદાન=કોઈનો જીવ
બચાવવો તે

હસીને=મશ્કરી કરીને
મશ્કરી=રોખી; પતરાણ
મર્વ=મશ્કરી; અહંકાર
બન=જન્મ
આન=સમજ; અકકલ
જળ=ફાંદો
ફાંફાં=ખોટી મહેનત
છુટાચું=નીકળાચું
અકળાયો=ગભરાયો
સાદું=મદ્યો
વાળવાનો=આપવાનો
મહારાજ=મોટા રાજ
જળવશે=કરશે
છુટો થયો=નિકળ્યો
અત્યારે=હાલ; હમણા
સાંભરતી=માદ આવતી
હસતો હતો=મજાક
કરતો હતો
તરણ સરખું=તણખખાં
જેવું; નકામું; નજીવું
મેવડો=મમણો
સાર=મર્વ કરવો નહિ
પાક ૧૮.
પરચુરણુ=જુદી જુદી
જ્વતના

ફરી=વેચવા કરવું તે
ફરીકરી=ફરીને છુટક વેચી
ગુજરાન=ગુજરા
ધરાક=સોદો લેનાર
ખોટી=ગેરવાજખી
કિંમત=ભાવ; મૂલ
છેતરનો=ઠગતો
શાખ=આખર; બરોસો
ઠરાબ્યા=નકકી કીધા
સામાન=વસ્તુ; ચીજ
પ્રમાણિક=વહેવારમાં
સાચો
પ્રમાણિક રહેતો=ખરી
રીતે ચાલતો
મોહનમાળા=ડોકમાં પહે-
રવાની સોનાની માળા
જડી=મળી
પોલીસ=રૈયતનું રક્ષણ
કરનાર માણસ
પોલીસ ઘાણાનો અમલ-
દાર=નાયક
કરજ=જરૂર; અમલ
વાણી=ખોષ; શબ્દ

માફક=પેટે
કમાયો=પેદા કીધું
દુકાન=માલ વેચવાનું
ઠેકાણું
કર કર્યો=કરવા માંડ્યો
ભાવ=કિંમત; મૂલ
કાશી=ગંગા નદી પર
રાહેર છે; બનારસ
આમહ=કાલાવાલા; તાણુ
કોલેરા=ઝાડો ને ઉલટી
થાય તે રોગ
લાગુ પડવાથી=ચવાથી
મહા મુશ્કેલી=ધણી
મુશીબત
વિધવા=જેનો ધણી મરી
ગયો હોય તે સ્ત્રી
ધન્ય=શાખાક
સાર=કોઈનું પણ દરા-
મનું લેવાની કદી
ધન્યા રાખવી નહિ.
જો આપણે કોઈનું
દરામનું લઈએ તો
તેની સાથે આપણી
પાસે હોય તે પણ જાય.

૯૧ ત્રીજી ચોપડીના "ડિક્ટેશન શિક્ષક" ગ્રંથ આના.

પાઠ ૧૧.

ખેડી આનાને ખેતી કર-
વાને

પુનઃગઠન; રેદખાનું

છંદનદારી દેવ

ગજનો એકમી; નગરીય

લાગ દાર

ધનવાન=પૈમાદાર; શ્રીમત

વિકટ=અધમાખું

રાહ પાટ

એકાદારે-એકી કરનાર

દ્રવ્ય નાણું

લુંટી ખુચવી

પાળ કારણ

તાલેવંત=પૈમાદાર

મિહાષ્ટ=ગળ્યું ખાવાનું;

બરશી, પેંડા વગેરે

સુખે=નિરાતે

નરીય=ભાગ્ય

કદોષ=સુખડીઓ

બેબુ=મેળબુ

તાકયું=ધાર્યું; છચ્છયું

મડદાં=મુડદાં; મરી

મએલાં પ્રાણીઓ

ગીધ=કાડી ખાનાર

મોટું પક્ષી

મગર-ગમેડીથી પચીમ

ગાળું મોટું પ્રાણીમા

રહેનાર પ્રાણી

વાવે-રોપે

લણે=વે

પામે=મળે

સાર="વાવે તેવું લણે

ને કરે તેવું પામે"

"ખાડો ખેડે તેજ પડે."

પાઠ ૧૨.

વર્તમાન રીતબાત

સદન થઈ શક્યું નહિ=

ખમાયું નહિ

ફાસલાવી=ખોટું સમજાવી

જુલમ=જખરામ

રચતી=મમતી

નીચ=પાપી

કમ ખાડી રાખતો નથી=

ધણ્યું કરે છે

ગંધર્વ=ગવૈયાની એક

જાત; સ્વર્ગમાં ગાનારા

અપકાર=અવગણ; બુક

કરવું તે

ગળમળા=છાતી બરામ

અવેથી નરમ થએલા

આકનો=અડચણો

ગુરમે થના=ક્રોધ કરતા

સાર=ફાલ આપણું

બુકું કરે તોપણ

આપણે તેનું બહુજ

કરવું નેથી મંથર આ-

પણા ઉપર રાજ થશે

પાઠ ૧૩.

ન્યાયાધીશ=ધનસાક્ષ કર-

નાર

અદત્ત=ખરો; વાજબી

રાજકાગર=રાજકારનાર

કંચેરી=દરબાર

ચર્યા=વાતો; વિચાર

સાક્ષી=વાત જણનાર

અચરત=નવાહ; અચંખો

હક=માલીકી; દાવો

ગળેપડુ=ખોટો હક કરનાર

સાર=હરામનું લેવાની

ટેવ રાખવી નહિ.

ત્રીજા ધોરણનો “મુખ્યગણિત શિક્ષક” રા. આના. [૯

પાઠ ૧૪.

ગૃહસ્થ=કુટુંબ કપીલા-
વાળો સારી રિયતિનો
માણસ
કકડીને=ધળીજી; સખત
નિસાસો=દુઃખ કે દીસ-
ગીરીને લીધે આસ
નાખવો તે
અભાગીઓ=કમનસીબ;
અકર્મા
કરમાઇ ગયું=શીકું પડી
ગયું; ઉતરી ગયું.
કરમાયું=હુકમ કીધો
ટેકો=આધાર; આસરો
કાયમ=દુર્મેશાં; નિત્ય
કદાપિ=કોઇવાર; કદાચ
તંગી=તંગાસ; બીડ
મટી=દૂર થઇ; ટળી
સાર=આપણી બધી
ઈદિયો સાજી છે માટે
ધમ્મરનો પાડ માનવો
અને એ ઈદિયોનો સારો
ઉપયોગ કરવો.

પાઠ ૧૫.

વસ્તી=વાસો; રહેઠાણ
મશ્કરી=મગ્ગક
નોતર=જમવાનું કહેણ
રંગીત=રંગતો
સુશોભિત=દેખાવડા
છાછરો=જરાક ઉંડો ને
પહોળો
થાળ=મેટી યાળી
ગપચપ=ઝપઝપ
ખામી=ખાંપણ; ખોડ
ભાવ=હેત; ખ્યાર
બોળા=પાપ વગરના
આમદ=કાલાવાલા
માન્યા વગર=કપુલ કર્યા
વગર
ખાતર=ખરદાસ
સાદું=ખદતો
મેં મલકાવી=મેં હસવું
રાખી
સ્વાદે=લહેજતથી
શરમાયું=લજવાયું
સાર=કોઈની મશ્કરી
કરવી નહિ, જો આપણે

કોઈની મશ્કરી કરીએ
તો તે આપણી કરે

પાઠ ૧૬.

સત્ય=સાચું
સતનું=સાચાનું
ચિંતન કરવું=ચિંત્યાર
કરવો
સત=સાચું
વાડય=શબ્દ; વચન
ઉચરવું=બોલવું
અસત્ય=ખોટું
જરૂરી=આવશ્યકી
જગકીત=પંકાએલા;
વખણાએલા
જગે=દુનિયામાં
બીજા=બી
વૃક્ષ=ઝાડ
વિશાળ=મેટું
ગુણકારી=ફાયદાકારી
ફળ=પરિણામ; ફાયદો
આશ્રય=આશરો
હાંનગે=શીળામાં
પરિતાપ=દુઃખ

૧૦] ચાથી આપણને “ઠિકેચક શિક્ષક” ચાર આના.

વસે=રહે	દીપશે=પ્રકાશશે	સ્વર્ગ=દેવોનું રહેઠાણ
પ્રમટે=ફેલાય	આંચ=નુકસાન; હાનિ	રીઝો=પ્રુશી થાઓ
છળ=સુઓ	કસેચ=દુઃખ	સાર=સત્ય બોલવાથી
દુષ્ટમતિ=ઠાઠારી ખુદિ	અનેક=ધણ્યાં	લાભ થાય છે; અને
ભય=ખીક; બો	દરે=દૂર કરે; મટાડે	પરમેશ્વર ખુસ થાય છે.
લટે=નારા પામે; જમ	સમું=સરખું; જરાજર	જુઠામાં જુઠો માણસ
જોગ=મનાવ; કારણ	અન્ય=ખીજી	પણુ એક દિવસમાં
ખુપાઈ જશે=દંકાઈ જશે;	ખરે=નકકી	જુઠા કરતાં સાચું
જાહેરમાં આવશે નહિ	અતિ=ધણો; બહુ	વધારે બોલે છે, એ
છેવટ=આખર	વિશ્વપતિ=દુનિયાનો	ઉપરથી ધમરને સા-
હિજાસ=પ્રકાસ	ધણી; પરમેશ્વર	ચુંબ ગમે છે એમ
ફરીને=ખીજીવાર	રીઝશે=પ્રુશી થશે	સાખીત થાય છે.

સમજીતી—મનમાં સાચાનો વિચાર કરવો, અને નકકી સાચું વચન બોલવું. કદાપિ ખોટું કામ કરવું નહિ, અને દુનિયામાં આગરથી પંકાયલા રહેવું. (૧) સત્યના ખીજીથી સત્યનું ખોટું જાડ થશે; અને તેનાં લાભકારી સારાં ફળ મળશે, સત્યરૂપી જાડની નીચે માણસો આશરો લેશે. તેથી તેમના દુઃખો જતાં રહેશે અને બધાં સુખ મળશે. (૨) દુનિયાનાં બધાં કામ સત્યમાં (સત્યને આધારે) રહેતાં છે, માટે ખોટું કામ કરવાથી માણસ દુઃખમાં આવી પડશે. સત્યરૂપી સુરજનું તેજ ધણું ફેલાય છે, તેથી કપટ અને નકારી ખુદિ સત્યની ખીકથી નાશ પામશે (જતી રહેશે) (૩) જેમ સુરજ કદી વાદળોથી દક્ષિ જાય છે, તોપણ તે પાછો ફરીથી ખુલ્લો થઈ પ્રકાશી છે, તેમ કદાચ કોઈ કારણથી સત્ય દંકાઈ જશે. (જાહેરમાં આવશે નહિ) તોપણ આખરે

આથી વારંવાર “પ્રબંધજિત શિક્ષક” ચાર આનાં [૧૧]

સત્યનોજ પ્રકાશ થશે. મતભાગ કે સત્ય ઉપાકું પડશે. (૪) સાચને કદાપિ નુકસાન નથી, (સાચું બોલવાથી નુકસાન થતું નથી) તેમ તેનો નાશ પણ નથી. માટે હંમેશાં સાચું બોલીનેજ દુનિયામાં જીત મેળવવી. સત્ય બધાં દુઃખ નડકી ટાળે છે, સત્યના જેવું બીજું જોર નડકી નથી. (૫) સાચામાં હંમેશાં ખર્ચ સુખ રહેલું છે. સત્યથી પરમેશ્વર બધું પ્રુશ થશે. સત્ય વગર બીજો ધર્મ નથી, માટે સત્યથી જીતીને હંમેશાં સ્વર્ગમાં પ્રુશ રહો. (૬)

પાઠ ૧૭.

રિવાજ=ધારો; નિયમ
વર્તમાનપત્ર=છાપું;
ચાલતા વખતની હકી
કતનો છાપેલો કામળ
બાંકડો=પીઠવાળી પાટલી
તંબુ=લુગડાનું ઉપાડી
બેવાય એવું ધર
સપાટ=ઉચ્ચીનીચી નહિ તે
બરવાડ=ધેટાં ચારનાર
પાકાં=છો ઇટના
મીઠનસાર=મળનાવડા
પરોણાઆકરી=પરોણામત
ભારી=બોળરૂપ
પૂજે છે=સેવા કરે છે
સાર=૦/૧૨ વમરની

ચાંજો પાછળ ખર્ચ ન
કરવો અને તેનો ઉપ-
યોગ પરોપકારમાં કરવો

પાઠ ૧૮.

મેહરમ=જે મહીનામાં
તાબુત નીકળે છે તે
મહીનો
તાબુત=તાજીઆ
ફાંકડો=ફકકડ
વેશ=દેખાવ
વરખ=ધાતુના છેક
પાતળા પતરાં
તારીફ=વખાણું
મરજુતોલ=મરી ગયો
હોય એવો
સ્થિતિ=હાલત; દશા

રડાડોળ=ધાણું રડવું
કકળવું તે
એકાએક=એકદમ
અચંબો=નવાઈ
દક્ષા=સ્થિતિ; હાલત
ધ્યાનમાં=સમજણમાં
ઉપચાર=સારવાર; ઉપાય
સારવાર=ચાકરી; બરદાસ
પ્રસંગ=વખત; બનાવ
પરિણામ=ફળ; છેવટ
છિદો=કાણાં
વાટે=રસ્તે
ઢીલ=વાર
મંદવાડ=રોગ; બિમારી
અકસ્માત=અણધાર્યો
એકાએક બનાવ
વિદાય થયા=મથા

૧૨] ત્રીજી ચોપડીના “ડિક્શરિયન શક્ષક” ત્રણ આના.

પાઠ ૧૯.	પાઠ ૨૦.	સાર-લક્ષી વધારે
ખાઇલાંડુ=ખાઇએન	દિલ્હી=જામના નદીના	લેવાની ઇચ્છા રાખવી
ઉપજ=પેદાશ	ઠાંકપર સહેર છે.	નહિ.
ધરખરચ=રેટલા ખરચ	પ્રખ્યાત=ગણીતા	પાઠ ૨૧.
દુકાળ=મોંઘવારી; અના-	પગકમી=અડાદુર; શૂરા	તોફાની=મસ્તીખોર
જ પાણી મોંઘા મળે	શોખીન=કાષ્ટપણુ બાખ-	કાયર=હેરાન
એવો વખત	તમાં આનંદ લેનાર	આંકો=દામ દમ નિશાની
પાક=ફાલ	અસરો=મદદ	કરી
કરકલર=ખપ જોટજુ	મોં જિત્તો ગયા=જંખ-	કાટયો=જખરો થયો
વાપરવું તે	વાઈ ગયા	માનેસો=ખાઇ પી જખરો
ચર=કડાંવાળો દેગડો	ખજનચી=ખજનનો	ચએસો
સોનામહેર-સોનાના	કુપરી; તીજેરીનો કુપરી	જખરો=જોરાવર
સિકકા	ફટાકા=સપાટા; નેતર કે	હાથ ચલાવવો=મારવું
ઉતરે=ઓછે આવે	ચાખુકના ઝપાટા	ધટો=લાયક
અધાટ=વણીપણના લક	નિશ્ચય=કરાવ	પલક=જગવાર
સાથે; તમામ લક સાથે	ભાગીદાર=ભાગીઓ	કચરો=ચમદી
ચુકાદા=ફેંસલા	ખુદાવંદ=મોટો માલીક	યુક્તિ=તદખીર; કળા
નિર્ણય=ફેંસલો; ચુકાદો	(મોટા દરજ્જા વાળાને	નસકોરાં=નાકનાં બે કાણું
પાક=પેદાશ	માટે બોલાય છે)	તોખાતોખ=કાયર કાયર
ચાર—પ્રમાણિકપણે	ચરત=ક'ખુલાત	પુલાઈ મચો=મગર મચો
ચાલવાથી ઇશ્વર ખુશી	હજુરમાં=રખરખાં	અહો=અરે
ચાલ છે માટે પ્રમાણિ-	લાંચીઆ=લાંચ લેનાર	અપ્પ=બોલ; વચન
કપણે ચાલવું.	માનીતો=વહાલો	અભિમાની=અહંકારી

ગુજરાતની સાં બૃજોળની પ્રતિભાતરમાળા ત્રણ આના. [૧૩]

ઉતાડ=કાઢું	ચિરંજીવી=લાંબી મુદત	શિકાર=જનાવરને તા-
સમકાયો=ફસાયો.	જીવનાર (આ શબ્દ	કાને ગોળી મારવી તે
હલકા મનનો=નીચ	છોકરાના નામની પહે-	અહેસાન=પાક
નમ્ર=ગરીબ	લાં વડીલ વાપરે છે)	માનું ધું=ગાળું છું
માઠાં=ખરામ	રાજમાન=જેને રાજ	ખોરાક=ખાવાનું
હલકો=તુચ્છ	તરફથી માન મળતું	દાગર કર=રજું ફર
સાર=કદી અહંકાર	હોય તે	ડોલચું=ડોલ જેવું, નાનું
કરવો નહિ. અહંકારી	રાજેશ્રી=જેને રાજ તર-	વાસણ
માણસો ધારે કે મારા	ફથી પૈસા ળતા	બાવથી=હોંસથી
જેવો કોઇ નથી પણ શેરને	હોય તે	શાંત=ઠંડો
માથે સરાશીર હોયજ.	સામાવ્યવતી=પરજીલી	વિનાંતિ=નમનતાઈથી
પાઠ ૨૨.	ઠી કે જેનો ધણી	કહેવું તે
સ્થાપન=મંડાણ; શરૂઆત	જીવતો હોય તે ઠી	જગીર=ઇનામી જમીન;
સવડ=સમ્પત્તિ; સોઇ	મંગાસ્વરૂપ=એ શબ્દ	સરકાર તરફથી મળેલું
મેઠવણુ=મંદોઅસ્ત	વિધવા ઠીના નામની	ગામ કે જમીન
ખેપીઓ=કાસદ	પહેલાં વપરાય છે	ઉમરાવ=ખમીર
લાભ=ફાયદો	નામકામ=નામ ને ઠેકાણું	સાન=અક્ષય; સમજ
સહજ=સહેલાઈથી	કમવાર=એક પછી એક	સંબંધમાં=વિષે
માનવાચક=માનનો અર્થ	સરનામું=નામ ને ઠેકાણું	અદેશો=શક; વહેમ
ખતાવનાર	ધ્યાનમાં=સ્મરણમાં	ખતે=પોતે
તીર્થરૂપ=તીર્થ જેવા	પતો=ઠેકાણું	ઝવેરખાનાનો=કીમતી
પવિત્ર;(એ શબ્દ વડી-	પાઠ ૨૩.	રતોનો
લના નામથી પહેલાં	મુલતાન=મુસલમાન	ઉપરી=અધિકારી
વપરાય છે.)	પાદશાહ	ઇલાજ=કુપાય

૧૪] બીજા ઘોરણનો “મુખગણિત શિક્ષક” નો જ્ઞાના.

બંભેરવા=ખોદું સમ-	નાર=માદા	દરકાર=પરવા
ભવવા	ગણના=ગણતરી; કદર	માર્ગ કાપવા=રસ્તો
સંતાપ=પ્રાપ્ત	વલવલે=ટળવળે	ઝોછો કરવા; અંતર
ભિખારી=ભીખ માગનાર	પય=દૂધ	ઝોધું કરવા
રિથિતિ=હાલત	વફાદાર=વિશ્વાસુ	સફર=લાંબી મુસાફરી
બેટથો=છાતી સાથે દાખલો	ધાન=અનાજ; ખાવાનું	મુળ=મારો
પ્રધાન=વજીર	નીમક=અનાજ	બળકાળે=પાણી માટે
ધર્માખોર=અદેખા; ખરીલ	હલાલ કરું છું=અદલો	છવ લીએ=મારી નાખે
દેશનિકાલ=દેશપાર; દેશ	વાળી આપું છું	કર=ધાતકી; દયા વગરનો
બદાર કાઢી મૂકવું તે	માન=આખર	અંબાડી=હાથી પર
સાર-માણસની ચઢતી	સેવા=ચાકરી	માંડવાની ખેલ
પાતી છબ વડેજ યાય	માનવી=મણસ	કેરો=નો
છે. જે આપણે નમનતાક	માર=ખોળે; વગન	દીપે=શોભે; સારો દેખાય
વાપરીએ તો સામાનો	મળખંધી=બારે; મણના	શ્રેષ્ઠ=સૌથી સરસ; ઉત્તમ
ખાર મેળવીએ, માટે	માપથી	પશુ=ચોપર્ગા જનવર
ધર્મા છોડી નમ્ર સ્વભાવ	ખોળે=વગન; બાર	સરદાર=ઢિપરી
રાખવો કે જેથી ઉમરા-	ખીન=વગર; વિના	ન્યાય=દ-સાદ
વોના જેવા હાલ થાય નહિ	તન=શરીર	નિર્દોષી=ચાંક વગરનો;
પાઠ ૨૪.	તનતોડીને=ધણું વેંતર	નિરપરાધી
પંચ=પાંચ કે વધારેનું	કરીને	તલ=જરા નેટલો; થોડો
ટોણું	હાર=પરાજય; હારવું તે	ત્રાસ=ખીક; ભય
વાદવિવાદ=તકરાર	માલીક=પણી	તોય=તોપણ
ઘુર્ત=તરત	રસ્તો કાપું=મુસાફરી કરે	તલપે છે=તાકે છે; પારે છે
દરબાર=ઢચેરી	પીઠ=વાંસો; જરડો	માંસ=ખાંસ

ચોથી યોપદીના “ડિક્ટેશન શિક્ષક” ચાર આના. [૧૫

કસાઈ=ચંદાળ	મજ=હાથી	કોપે=ગુસ્સે થાય; રીસે
કર=હાથ	આશા=ભરોસો; વિશ્વાસ	બરાય
હાર બનું=કપાઈ ભઈ	અથકાય=અફળાય	કીરતાર=પરમેશ્વર;
કુલ=બધો; તમામ	આશા પર અથકાય=	બનાવનાર
બોજ=બોળે	ભરોસાપર રહે	સાર=પાળેલા જનાવરો
આપાર=વેપાર	ખસક=જગત; આલમ;	પાસે મળ ઉપરાંત
ધડી=યોડો વખત	દુનિયા	કામ કરાવવું નહિ,
કરાર=આરામ	દડે=શિક્ષા કરે	અને પેટપુર આવાનું
ખરે=ગધિડો	પીકતાં=દુઃખ દેતાં	આપવું.

સમજુતી—ચોપમાં જનવરોમાં એક વાંધો પડ્યો તેથી તેઓએ પોતે સાર્મસામા સવાલ જવાબ કરવા માટે તરત કચેરી ભરી (બેગાં થયાં) અને ત્યાં નર અને માદા બેઠાં. ગાય-દું ગરીબડી ગાય મારા ગુણોની કદર કોણુ કરે છે ! મતલબ કે કોઈ નહિ. મારાં વાહરકાં બિચારાં દૂધ વમર ટળવળે છે અને દૂધ તો ખીજાં આપ છે. તોપણ જીલમનો પાર ક્યાં છે ? (૨૬) (૧) કુતરો-દું વિશ્વાસુ વહાલું પ્રાણી ધણીનું અજ ખાંધને મનમાં ટેક રાખીને તેના આધેજા અનાજનો બદલો લાગી આવું છું, અને વળી રાત દિવસ સેવા પણ કરું છું. (૨૬) (૨) ગધેડો—બેવકુફ (અકલ વગરના માણસ) અને હસે છે, પણ સમજતાં નથી કે ભાર કોણુ ઉપાડે છે ? ભારે વજન લાદે (પીઠપર ભરે) તોપણ વમર તકરારે દું ચાલું છું. પણ કહો કે માણસો મારો ગુણુ ક્યાં જાણે છે ? (૨૬) (૩) ઘોડો—દું શરીરે દુઃખ વેડીને ચાકરી કરું છું અને કદાચ હાર (આવાનું) પંજુ નં ખાઈ; ધણીને મારી પીઠપર બેસાડીને ગુસારી કરું છું તોપણ કહો કે કોણુ મારી કળજ રાખે છે ? (૨૬) (૪) ઘેર—ગુસારીમાં રસ્તો કાપવાને દું ધણી લાંબી ગુસારી કરું છું,

૧૬] પાંચમી ચોપડીના ડિક્ટેશન શિક્ષક ચાર આના

તોપણ મોઢાં ધાતકી મુસાફર પાણીને માટે અને મારી નાખે છે (રણમાં પાણી નહિ મળવાથી મુસાફર પોતાનો જીવ બચાવવાને કારણે મારે છે કેમકે તેની પીડપરના ટેકામાં પાણી બરેલું હોય છે) છતાં પણ મરતાં મરતાં હું પરીપગર કરું છું. (ટેક) (૫) હાથી-રાખની અંબાડીનો આધાર મારા પર છે (મતલબ કે મારા વડે અંબાડી શોભે છે.) મારા પગલાંથી સ્વારી સારી દેખાય છે, અને વળી વરખાર પણ શોભે છે. પશુઓમાં હું મોટો સન્દાર છું (મતલબ કે પશુઓમાં હુંજ મોટો છું.) (ટેક) (૬) અકરો-નું જન્મ પણ દુઃખ આપતો નથી. તોપણ માણસ મારું માંસ ખાવાને તલપી રહે છે. તેથી હું ગાળાના હાથે કપાત મરું છું. કહો અને ખીન યુનેગારને મુસાફર ક્યાં મળે છે? (મતલબ કે મળતો નથી) (ટેક) (૭) બળદ-માન જોરથી ખેડત-જમીન ખેડે છે, મારા પર આખી દુનિયાનો આધાર છે; હુંજ સ્વારી કે વેપારનો રોજનો બર હોવા છું તોપણ અને જરા પણ આરામ મળતો નથી. (ટેક) (૮)

ગધેરા, અકરો, બળદ, હાથી, ઘોડા ને ગાય એ ખિચારાં પ્રાણી ખીજના બરેસા પર અકળાય છે. વિશ્વમાં નહારાં કામને માટે જો કે સરકાર સજ કરે છે, તો પશુ, પક્ષીને દુઃખ દેતાં પરમેશ્વર ગુરૂસે બાંધ નહિ! મતલબ કે ચાલજ.

પાઠ ૨૫.	ફાડયો=બાંગ્યો	યુનેગાર=અપરાધી;
યુને=કસુર	મા=નહી	કસુર કરનાર
કબુલાત કબુલ કરતું તે	બોલ મા=બોલ નહિ	નારાજ=નાખુશ
બકકો=હડસેસો	કસુર=વાંક; યુને	ખીક=ભે.; ડર
કુટી ગયો=બાંગી ગયો	અગભુ=અગભુતા	હાસ=હીલગીર
ફાડાવ્યા=કકડા કરાવ્યા	માનવી=પ્રભુ કરવી	સુખેથી=અડચણ વગર

: થાથા ધારણનો “મુખગણિત શિક્ષક” ચાર આના. [૧૭

હોઠ=નીચે

રમે=રહે

દોષ=વાંક; ગુનો; કસુર

સંતાડવા=ધ્રુપાવવા

બૂલ=ચૂક

સહન કરે=અમુ; વેડું

સદ્ગુણી=આરા ગુણવાળ

નીવડે=નીકળે, ધાય

સાર=ગુનો કમુલ

કરવાથી પરમેશ્વર ખુરા

થાય છે અને આપણા

મનને શીકર રહેતી નથી.

પાઠ ૨૬.

બાળાઓ=છોકરીઓ

હોંસે હોંસે=ક્રમ મર્થા

સારે રાગે=મધુર સ્વરે;

મીઠે અવાજે

સીવણુ=સીવવાનું

રંગબેરંગી=તરેલ તરેલના

રંગના

મળપટ્ટા=ગળે બાંધવાના

પટા

લેખાં=મોટે મણવાના

હિસામ; મુખગણિત

ધાટ=આકાર

પ્રદર્શન=સમ્પ્રદર્શન;

નમુ દાર ચાગે બતા-

વવા માટે એક ઠોણે

બેગી કરી રાખવી તે

ગૂથેલી-વળા દીધેલી

ચિત્રકામ-ચીત્રનાનુ કામ

તક્ષાન=મરણશુભ; લીન;

એક ચિત્ર

ખુખી=મલિદારી; ચમત્કાર

મહેનીશ=કન્યાશાળાની

વડી આ શિક્ષક

લાયક=યોગ્ય

ગુણી=ગુણવત્

શિક્ષકો=આસિરહટ્ટો

વર્તે=ચાલે

સલાહસંપ=એકવિચાર;

મળી સમજને ચાલતું તે

શિક્ષણુ=શીખવવાનું કામ

સાર=છોડીઓને

બણાવવાથી તેમની

અકલ ખીસે છે. માટે

છોડીઓને બણાવવી.

પાઠ ૨૭.

સંધરો=સમઢ

કુદરતનું=કર્મથી શક્તિનું

અવલોકન=ધારીને જોવું

તે; બારીક તપાસ

રાગધાની=રાગને શહેર

માં રહેતા હોય તે શહેર;

રાગમાદીનું શહેર

કમારનો=કુચી બાંધણી-

નાં ધરો

કિલ્લો=કુલ

રચના=અનાવટ; ગોઠવણ

બાંધણી=બાંધકામ

ખાણે=અનાજ. બરી

મુકવા માટે જમીનમાં

જે ખાડા ખોદેલા તે

જર=ગુરાર

ખાનગી=પોતાની

સળી=સડી; જીવાત પડી

ભુકરો=રેતી; એક જાતનો

પેચો પથર

ગંજ=ધાસનો ઢગલો

અગત્યની=અશરતી

૧૮] ત્રીજી શાપડીના "લિક્કેશન શિક્ષક" ત્રણ અંગના

આગમાડી=દેવતા અને	નાણું=પૈસા	સંધાન=સાથ
પાણીના બળથી (વરા- ળથી) ચાલતી માડી	દ્રવ્ય=પૈસા	સાર=પૈસા ખચાવ્યા
સાધન=વસ્તુઓ	હરકત=અડચણ	હોય તે હડપણના વખ-
પુષ્કળ=બહુ	સંમલ=મંધરો; એકઠું	તમાં ખપ લાગે છે, માટે
દાણા=અનાજ	કરતું તે	હરેક માણસે પૈસાનો
	અગરનવાર=હરના હરતી	સંમલ કરવો જોઈએ.

સમગ્રવૃત્તી=વૃત્તો કે જંતુની જાતમાં કીડી પણ અનાજ એકઠું કરે છે, અને અધી સાથે મળીને લંબેશ્માં દળી મળીને દરમાં રહે છે.

પાઠ ૨૮.

પરખ=મુસાફર લોકોને	હર કરવામાં. [એવું	માટીનું વાસણ
મદન પાણી પીવાનું	મનોહર=મનને રાગ કરે	નરંગ=ખોટા વિચાર
ઠેકાણું	શીતળ=ટાઢી; ઠંડી	ધુણાવી=હલવી
વારાહવૃત્તી=એક પક્ષી એક	સાર=જે કાંઈ પેદા	ડપકો=ચુનાના બદલામાં
કડિઆરા=લાકડા ફાડનાર;	કરતું તેમાંથી દસમો	કડવા શબ્દ કહેવા તે
લાકડા કાપીને વેચનાર	ભાગ ધર્માદાના કામમાં	ધર ભાંગ્યું=ધરખાર
વળેમો=વળગેમો	ખરચવો "ધર્મે જય	વખરનો યર્ષ ગયો
ખરો તડકો=સખત તાપ	અને પાપે ક્ષય."	નકામા=ફોફટ
વિસામો=આરામ	પાઠ ૨૯.	માળી નાખ્યા=ચુમાવ્યા
ધર્માદા=દાનમાં આપી	વળગ્યો=લાગ્યો; ખાત્રો	વૃદ્ધમે=ધધે; કામે
દાધેયું તે	તર્ક=મનસુમો; વિચાર	માફક=પેટે
દસમોભાગ=દસ ભાગ-	શેખચણી=ખોટા વિચાર	ચેતવ્યો=સમજાવ્યો
માંનો એક ભાગ	કરનાર; માણસનું નામ	સાર=આપણા ધંધા
અ.શીર્ષક=આશિષ; દુવા	પાર=છેડા; અંત.	સંમંધીજ વિચારો કરવા,
ટાળવામાં=મટાડવામાં;	ઠરાવી=તડકી કરી	એકદમ પૈસાદાર થઈ
	ખાડવો=ધી બરવાવું	જવાના વિચાર કરવા નહિ.

પાઠ ૩૦.

પતાં=કનકવા

છેક=૧૬૧

હરીથી કરો=ખીજવાર

કરો. મતલબ કે દરકોષ

સૂરં કામ પુરં ન

ધાય ત્યાં સુધી હરી

હરીને કરવું.

અઢાવના=હઠાવવા

સપાટો=એસ

ગોથું ખાધ=ઉધો થધ

કાચર થવું=કંટાળવું

પ્રયાસ=યાતન; મહેનત

આસમાન=ગમન

ટપકા=ડાધા

વીંટવા=સપેટવા

સૂર-સૂર કરેલું કામ

પુરં ન કરીએ તો કરેલી

મહેનત નકામી જાય,

અને લોકમાં મળક થાય;

ખાટે હરકોઈ કામનો

આરંભ કરતાં પહેલાં

વિચાર કરવો, કે એ કરવું

વાજબી છે કે નહિ; અને

વાજબી લાગે તોજ

આરંભ કરવો; અને

આરંભ કર્યો તો તે કામ

પુરં કરવુંજ. વચ્ચેથી

અધુરં ચૂકી છોડી દેવું

નહિ. જે માણસ આ

પ્રમાણે કરતો નથી તે

બાયલો કહેવાય છે.

પાઠ ૩૧.

ડાલે=હાલે

તરુવર=મોટું ઝાડ

ઝુલાવે=હિંચોળે; હલાવે

પાન=પાંદડાં; પાંતરાં

માન=માથન

ધ્યાન ધરતાં=ધરતે પો-

તાના મનમાં આણુતાં

કસોત=મગ્ન; આનંદ

સાથ=સાથે [કહે

પડદો ખોલે=મનની વાત

ચૂસે છે=શોષે છે

ફૂલરસ=ફૂલમાંનો રસ

ખાટે=એવારે; ઝિનારે

જળખાટે=નદી કે તળાવ

કાંઠે

નીજ=પોતાના

વાટે=રસ્તે [પોટે=સૂએ

માળ=માળામાં

જંપતાં=હરીને બેસતાં

મળરફે=સવારે; પરાદીએ

ધાય=દોડે

વનજળ=વનમાંના જળ

ઝૂલે=હાલે [હના

બલી બાનના=સારી તરે.

વિધવિધ=જુદી જુદી

દીનાનાથ=ગરીબનો બેલી;

પરમેશ્વર

મધુરો=મીઠો

ધરી=રાખી

નિર્ભજ=ચોકખું; મેજ

વગરનું

કરે=નિરાતે બેસે

બલી બાને=સારી રીતે

હકાવી=હરાવી; હંફાવી

હકાવી દીએ=હરાવે

મેળવાય=પેદા કરાય

રાજ અધિકાર=રાજસત્તા

વશ્ય=તાબે

વિપતિ=દુઃખ; આફત

૨૦] ચોથી ચોપદીના “પ્રકટશક શિક્ષક” ચાર આના.

વેરાધ જયઃ જતું રહે	અપાર=પણજ	કંઈ પણ અધર નથી.
કામધેનુ=કચ્છેલુ આપ-	પમાય છે=મેળવાય છે;	કલમ કરવાથી જે જોઈએ
નરી ગાય	પેદા કરાય છે	છે તે મળે છે; માટે
ચિંતવ્યા=તાર્યા	સાર-હથોળી માણસને	કલમ કરવો.

સમજુતી-મોટા જાડની ડાળીઓ હાથે છે, પવન પાંદડાં હલાવે છે. શોભાયમાન પક્ષીઓ મધુર ગાયન ગાતાં જોડે છે (મનલગ્ન કે ક્ષોભ કરે છે) પક્ષીઓ મધુર ગાયન ગાતાં પરમેશ્વરનું ધ્યાન કરતાં, જંગલનાં ચેનખાણ કરતાં અને દંભેશાં ખુશીમાં ફરતાં, ટોળામાં દળી મળીને રહેતાં (એક બીજાને) મનની વાતો રહે છે. સુખીઆં પક્ષી દંભેશાં જાડ અને મોટા જાડની ડાળી પર ડાલે છે. (૧) કોઈ જંગલના ફળ ખાય છે, કોઈ દાણા ખાતાં જાય, કોઈ ફૂલમાનો રસ ચૂસે છે અને કોઈ લીમોતરી ખાય છે. કોઈ લીમોતરી ખાય અને પાણી જોવારે દોડી જાય, બધાં પક્ષીઓ સાથે નહાય અને પછી પોતાને રર પાછાં ફરે, સાંજે માળામાં બચ્ચાંને સુખે બેઠેલાં જોઈ સુખે છે. સવાર થતાં પહેલાં જીડીને દોડે છે અને કોઈ જંગલના ફળ ખાય છે (૨) સારી રીતે જૂલતાં ફળ અને જુદી જુદી જાતનો મેવો પરમેશ્વરે આપ્યો છે. તે બધાં પંખીઓ હેતર્યા ખાય છે. વળી પરમેશ્વરે ખેતરમાં પુરેપુરો પાક આપ્યો છે. તે મીઠો માલ મંડ્યા રહીને ખાય તોપણ ખૂટે નરિ જોઈએ છે. તે ખાઈને દંભેશાં સંતોષ રાખીને દરરોજ ચોડખું પાણી પીએ છે, અને પોતાને ડેકાણે આવીને નિરાંતે બેસે છે. ફળો સારી રીતે હાથે છે. (૩)

હિંમત વિષે.

મહેનતથી માણસ એકમો હોય તોપણ હમરો માણસોને પાછળ પાડે છે મતલબ કે પોતે આગળ આવે છે. મહેનતથી મરજી મુજબ

શાથી આપડીના “ડિક્ટેશન શિક્ષક” ચાર આના. [૨૧

પૈસા અને અનાજ મેળવી સકાય છે. મહેનતથી રાગની પદ્ધતી લેવી હોય તો કંઈ આધે નથી. મતલબ કે તે પણ મેળવાય છે. મહેનતથી દેવ અને રાક્ષસ તાબે કરી શકાય છે, મહેનતથી આપણાઓ તરત જતી રહે છે. મહેનતુ માણસો ધૂળમાંથી પણ સોનું શોધી શકે છે. અરે બાળક ! મહેનતને ઇચ્છેલું ફળ આપનારી ગાય જાણુ. મહેનતથી ધાર્યા મુજબ ધણો લાભ મેળવાય છે. (૧) સાર-આજાસ હોડી મહેનત કરવી.

પાઠ ૩૨.

સેવા=ચાકરી
જાલામાં=સાટામાં
ભોખવટો=વાપર
વંચપરંપરા=છોકરાના
છોકરાં; પેઢીપર પેઢી
સાંતી=હુળ
સાંતીનીજમીન=ખેડવા
લાયક ભોંય
જુઆ પ્રકારની=સારો
પાક ઉતરે એવી;
ફળદ્રુપ; રસાળ
પ્રકાર=વર્ગ; જાન
નાનપણથી=જયપણથી
લાડ=મહાલ
હજારેસો=મોટો
ધ્યાન=ચિત્ત; મન

સાથી=મદદગાર; ખેતીને
માટે રાખેલો નોકર
મહેનતુ=ઉદ્યોગી
પુંજુ=દોલત
ઈચ્છના=ચાહના
અર્થ=મતલબ; સાર
ફહેલી=મોટા દરવાજાવાળા
ધરનું બેચતણીકું
બરોસો=નિશ્વાસ
મહેનત=મજુરી
મેલ=મદ; વરસાદ
નજર=તપાસ; દેખરેખ
ખાતરી=બરોસો; પતીજ
સાર-આપણાકામને
બરોસો નોકર પર રાખવો
નહિ, પણ નોકરો કામ
કરે છે કે નહિ તેની
તપાસ રાખવી.

પાઠ ૩૩.

ખેનપણી=સહીબાર; સખી
પિડાય=દુઃખી થાય
ગંદું=ગોઝામું
પગ મૂકવાનું=આવવાનું
મન=ઈચ્છા; મરજી
મંદવાડ=રોગ; ખિમારી
મંદકી=ગંદવાડ
મૂળ=ખી; ખીખાં
નિરોગી=રોમ વગરના
જંતુ=જીવડાં
પાકે છે=પેલા થાય છે
મુણે ખોચરેથી=ખુણા-
માંથી
વાળી નાખીએ=સાફ
કરીએ
શાસવડે=દમ લેવાથી
ખુણાં=ઉધાકાં

મુધરતી=સ્વચ્છ થતી	પાઠ ૩૪.	પહેલાં શું ફળ આવશે
નાશ પામે=જતા રહે	કથા=સારા	એ બાબતનો વિચાર
બિનાસ=ભેજ	પ્રાણ્ય=જીવ	કરવો કે નેથી પાછ-
ઠાળી=રેડી	ટૂંક=ધરડો; અધુરપાન	ળથી પરતાવું પડે નહિ
મેલું=ગંદું	પાટવીપુત્ર=મોટો છોકરો	પાઠ ૩૫.
ટાઢીઓ તાવ=મહેરીઆ	નિશ્ચય=કુરાવ	ટોળું=જથ્થો
તાવ; નહારી હવાને લીધે	સમાચાર=ખબર	હાથ=એ વેત જેટલી
જે તાવ આવે છે તે.	અદેખાધ=ઝેર; છપો	સંખાઈ
ઝીણો તાવ=દાઢનો તાવ.	હથાપશે=ફેરવશે	ધરી=પકડી; ઝાલી
(એ તાવથી શકિત ધ-	સંદેહ=શક; વહેમ	સરણાધ=પીપી
ણીજ આપી થાય છે)	વરદાન=મંગેલું આપવું તે	નટ=ઝી વગેરેનો વેષ ભણ
ભકવો=એક જાતનો	લેણાં=મામનાં	ધણા ખેલ કરનાર
રોમ એથી શરીરનો	વનવાસ=જંગલમાં	અંગ કસરત=શરીરની
કોષ બામ જુડો પડી	રહેલું તે	કેળવણી
જાય છે.	હક=જુદ; જરૂર	ચુલાટ=ગેલાંટ
જાનર=સંડાસ	અણુસમજીત=વગર વિ-	અકર ચકર=ઝોળ ઝોળ
મોરી=નીક; મટર	ચારના; મૂર્ખ	ચમકે છે=ઝળકે છે
ઝાડીઝુડી=ઝાડીઝપટી	શોક=દીલગીર	ઝખકારા=ચમકારા
દુર્ગંધ=ખરાબ વાસ	દેહ મૂક્યો=મરણ પામ્યો	શાખાશ=ધન્ય
તદ્દન=ખીલકુલ	ધિક્કાર=તિકરકાર	દરકાર=પરવા
ખુલી રીતે=સમજ પડે	કરાવ=નિશ્ચય	જીવની દરકાર=મોતની
એવી રીતે	સાર=“સોજત તેવી	ખીક
સાર=ધર, વાડા વગેરે	અસર” હંમેશાં સારાની	સ્થિર=હાલ્યા વગર
દરેક ચીજચોઈખીરાખવી.	સોજત કરવી. કામ કરતાં	રાખતા નથી.

સાદા=ચાલાકી; ખુબી

ખેલ=રમત

અમતારવાળા=ન યાદ

પમાડે એવા

નજરખંધી=નદુધી બે-

નારની આંખ બૂલા

વવામાં નાખતી તે

ખુબીદાર=વખાણવા

લાયક; અમતારી

કસરત=શરીર કસવું તે

ગુજરાન=ગુજરો; પોષણ

સાર=અંગકસરતથી

શરીર કસાય છે માટે

નાનપણથી કસરત કર-

વાની ટેવ રાખવી.

પાઠ કુદ.

મીઠમઝઝુ=વૈશાખ અને

જેઠ મહીનો; ઉનાળો

મહિમાય=મોટાપ

નીરખી=જોધ

શીતળ=ઠંડી

કોકિલા=કોયલ

ટકુમ=કોયલના બોલ

ધરતી=જમીન

તપતી=ગરમ થતી

સુમધ=સારી વાસ

મોર=આંખા, આમલીનાં

ફૂલ

વસંત=વસંત ઋતુ;

અસાડ ને આવાગુ;

ગુલાબ ને આમલ

અમતી=રખડતી

ફળી=પાકી

લલચાય=મોઝાય

જનો=માણસો

લહી=જોધ

મલી લીલી=લીલીછમ

અતિ=ધણે

આખ=ઝાડપર પાકેલી કેરી

રસદાર=રસવાળી

સુકેસરી=સારા કેસરીઆ

રંગની

ચિત્ત=મન

હરતી=ખેંચતી

દીલમાં હરતી=વાદ રહેતી

પ્રવેશ કરીને=દાખલ થઈને

ઉઠ્યાટ=ધામ

ધરે છે=કરે છે

વનેવન=જંગલે જંગલ

આત્ર=કેરી

આત્ર નર=આંખો

વાસ કરે છું=રહું છું

ચિત્ત હરે છું=મન ખેંચું છું

સ્વામ=કાળા

પરખાઉ=ઝોળખાજી;

જાણુપ આવું

કોમળ=નાજીક

કંઠ=સાંઘ; સૂર

સંગીત=ગાયન

સૂર=અવાજ

ગળવું=ગળવી મૂક

રૂપેરી=રૂપાના જેવો સફેદ

દીપે=શોભે

મધુર=સારો

ફળી=ખીલ્યા વગરનું ફૂલ

પુલેલ=ખીલેલી

વેલમાં=વેલામાં

અંગમાં=શરીરમાં

અનેક=ધણી

પાંખડી=પાંદડી

પ્રસારી=ફેલાવી

૨૪) બીજા ધોરણનો “સુખગણિત શિક્ષક” બે આના.

ઝારી૩૫=ઝારીના જેવો	ઝરઆત	ખટમોગરો=એક જાતનો
મટુલ=ખીસેલો	કોઢલ=મધુર	સુગંધીદાર મોટો મોગરો
ઝીખનો ખાળ=ઝીખની	ઝારી=ધણો	રસીલી=મગ્ન આપનારી

સમજાવટી—પરમેશ્વરની મોટાઇ અને ઝીખીઝડતુમાં જોઇ. ઝાડની ઠાંડી છાયામાં ફૂલ ફળને ખુશીથી લાલતાં જોયાં. (૧) કોયલ મીઠા સ્વરથી ખેલતી હતી, તેથી આ આંખાનું ઝાડ સાફ દેખાય છે. જમીન ગરમ થતી જાય છે અને મોગરામાં સારી વાસ બરે છે. (૨) આંખો—જંગલમાં અને ઝાડોમાં રમતી અને ખુશ થતી વસંત ઋતુ અને (આખાને) મોર આપીને રખડતી રખડતી ગઇ. પછી ગરમીની ઋતુ થઈ એટલે આંખા પર બહુ સારી કેરી આવી, તેને સારી લીલીકમ જોઇને માણસો તે લેવાને લેખાય છે. (૧) એ ઋતુમાં ધણો તાપ પડે તેથી શાખ થઇને પડે, રસવાળી અમ સારો કેસરીઓ રંગ થાય છે. તે રસથી દુનિયાનું મન (માણસનું મન) ખેંચતી, તેથી કેરીની મગ્ન મનમાં રહેતી. (૨) કોયલ—જુઓ આ ગરમીની ઋતુ ધામ કરે છે, તેથી પક્ષી ઊડીને જંગલે જંગલ ફરે છે. હું (કોયલ) ટકુઠાથી માણસનું મન મારા તરફ ખેંચું છું. મારું રહેઠાણ આંખાના ઝાડપર છે. (૧) હું મારા ઠાળા રંગના શરીરથી ઝોળખાઈ છું અને મારા મધુર સદ વડે વખણાઉં છું. હું ગાયનના સુર સમજાવું છું, અને મનને મેઢ પમાડે એવો બામ ધણો ગજવી મુકું છું. (૨) મોગરો—જુઓ આ બાગ સફેદ મોગરાના ફૂલથી રૂપેરી હોય એવો શોભે છે, વેલાઓમાં ખીસેલી કળીઓ છે, તેથી ઝરીરમાં સારી વાસ બરાય છે. હું ધણી પાંખડીઓ ફેલાવી ઝારીના જેવો બન્યો છું. બધા લોકોએ અને ઝીખનો ખીસેલો બાળક ગણ્યો છે.

આંખો—કેરી રસદાર હોય તેજ સારી. કોયલ—હું ઝીણા સ્વરને લીધે ધણી વખણાઉં છું. મોગરો—ખટ મોગરાની મીઠી સુગંધ છે.

પહેલી ચાપડીના “ડિક્શનરિયન શિક્ષક” અહીં આના. [૨૫

અહાં કહે છે અને સારી અને શોભિતી ગ્રીષ્મ ઋતુ જણી.

પાઠ ૩૭.

નવાઇ=અય્યો
ઉપજવે=પેદા કરે
મડમ=ગે રા શોકની આં
પાદરી=પ્રિયતી ધર્મનો

ઉપદેશ કગનાર
ખે.ધ=ઉપદેશ
દેવળ=દહેર
કુશળ=હોશિયાર
શર કયું=કરવા માંડયું
કાટખુણો=ખાંધકામમાં
ઉપયોગી લાકડાનું કે
લોહાનું ઝોળાર

કાટખુણો

વખત ન લગાડ=ઢીલ
નહિ કર
ઝોળાર=હથિયારો
બીલ=જમણમાં રહેનારી
અનાય જાત
ચોકારવા=ખૂબો પાડવા
સાર=અભણ માણસ

બજેલાને જાદુગર જેવો
સમજે છે તેથી હમેશાં
તેને તાબે રહે છે; માટે
દરેક માણસે વિદ્યા
મેળવવાને પ્રયત્ન કરવો

પાઠ ૩૮.

બાટ=કવિના બનાવી
ખરા ખોટા વખાણ
કનારી એક જાત
અહાદુરી=પરાક્રમ
પારડી=સુરત જિલ્લાની
દક્ષિણમાં કરમો છે
વલસાડ=પારડીની ઉત્તર-
માં કરમો છે
ઝોળાંગી=વટાની
વહેણુ=પાણીનું વહેવું તે;
પ્રવાહ
ખડે=ભાંગેલી ધમારત
હજી=હાલ સુધી
ટાચ=ઉપલો ભાગ; અથાણું
સપાટ=હચી નીચીનહિતે
શિખર=ટાચ

મુરકેલ=અખરં
ચઢાવ સીધો હતો=ચઢ-
વાનું સીધું હતું
કુંડ=છોટી બાંધેલો ઝરો
ખુન્ન=ફિલિનો ઉચો
ગોળ ચણેલાં ભાગ
પ્રવાહ=રેભો; વહેણું
તળેટી=પર્વતના મૂળ
આમળાની જગા
ખીસ=ખે પહાડ વચ્ચેની
નિચાણુ જગા
હાર=ઝોળ
પગથી=પગે ચાલતાં
પડેલો રસ્તો
રમણીય=મનોહર; સુંદર
સપાટાખંધ=જલદી
નકસો=ગામ દેશ, કે
ચહેરનો ચિત્રેલો નમુનો
આકૃતિ=બાટ; આકાર
નમુનો=નકલ

૨૬] પાંચમી આપદીના ડિક્શન (શિક્ષક ચાર આપદા)

સાર-અવલોકન કરવું અને પછી તેવો ઘાટ બનાવવો કે જેથી જોએલું બરાબર ધ્યાનમાં રહે.

સવાલ-પ્રદક્ષ.૬ શું ધંધા કરતો હતો ? વલસાડથી પારડી કઈ દિશામાં છે ? વલસાડથી પારડી જતાં રસ્તે કઈ નદી આવે ? પારનેરાના કુંમરના શિખર પર ચઢીને તેમણે શું જોયું ? પારડી આવી તેઓએ શું કયું ?

પાઠ ૩૯.

મોડા=ઝાડપાન વગરના	દેવકી ઉનાઇ=સુરત	પડ=પોપડો
મેખડો=પત્થર કે મારીના	જિહ્વામાં વાંસદાની	ઉપસી=કુલી; ઉચી થઈ
મોળાં દેહાં	પાસે ઉના પાણીનો કુંડ	ઉપસેલો=ઉચો આવેલો.
દેવરથાન=દહેર; દેવળ	છે તે ગામ	ઉપયોગી=બરડરનું
સારી=ફળદ્રુપ; રસાળ	પીંગળેલો=ગરમીથી	સાર-આ પાઠથી
	પ્રવાહી રૂપ થએલો	કુદરતનું જ્ઞાન થાય છે

સવાલ-ગુજરાતમાં મોટો પર્વત કયો છે ? આબુથી ખીજા નાના પહાડ કયા કયા છે ? ટેકરા, કુંમરી, કુંમર, પર્વત, તળેટી અને ખીણ એટલે શું તે સમજાવો. નવી જમીન શી રીતે બને છે ? કયા પર્વત પર બંગલા, ડિલ્લા, દહેરાં બાંધી શકાય ? ઉનાઇ, તુળસીશ્યામ એ કુંડમાં ઉના પાણી કાઢી હશે ? પર્વતો ને મેદાનો કેમ થયાં તે સમજાવો. મેદાન અને કુંમરોનો ઉપયોગ કહો.

પાઠ ૪૦.

દરદર=મારીક ટીપાં; પુંદ	પચી જમ્ય છે=નીચે	મુખ=નદી દરીઆને મળે:
મેળાપ=મુલાકાત	ઉતરી જમ્ય છે; સમાઇ	છે તે જગા
વહેળો=નાની નદી	જમ્ય છે	ચમકારા=ઝખકારા
લોષ=હિચેથી જોસખંધ	ખડક=પાણીમાંના ટેકરા	સરિતા=નદી
નીચે પડતું નથી	પસડી=તાણી	તરુ=ઝાડ; વૃક્ષ
કલિત=મળ	એટ=ચારે બાજુ પાણી ને	નીરે=જળથી
	વચમાં જમીન હોય તે	તીરે=કાંઠે

ગુજરાતની સાઠ બૂઝાળની પ્રત્યોત્તરમાળા ત્રણ આના. [૨૦]

ચિત્રવિચિત્ર=અતઅતનાં; કિનારે=કાંઠે	નિઘન્ય=નહી	
તરેહ તરેહનાં	ચરતાં=પાસ ખાતાં	પિછાણીએ=સમજાએ

સમજુતી—સ્વચ્છ પાણીની બરેલી સારી નદી, તેને કાંઠે ભીંસાં નાનાં મોટાં ઝાડો, નદીમાં જુદા જુદા રંગના ગમ્મત કરતાં માછલાં અને લીલુંછમ પાસ કિનારા પર ચરતાં પશુઓ જુઓ. બધા સહેરનો દેખાવ નકકી નદીથીજ સમજવો. નદીથી નડાવાનું, ધોવાનું, અને પાણી પીવાનું મોટું સુખ સમજવું.

સવાલ—ચરસાદનાં પાણીનાં ટીપાં શું શું કામ કરે છે? નદીનો ઉપયોગ કહો. નદીના મુખ આગળની અને મૂળ આગળની જગામાં શી ફેર છે? સરોવર શી રીતે બનતા હશે? સરોવરનાં પાણી કેવાં હોય છે? કયા સરોવરનું પાણી ખારું હોય છે? ગુજરાતમાં મીઠા પાણીનું સરોવર કયું છે અને ખારા પાણીનું કયું છે? તળાવનું પાણી કેવું હોય છે?

પાઠ ૪૧.

ખલાસી=વહાણ હંકાર-
વાનો ધધો કરનાર
બહોળો=ધણે મોટો

ખાર=ખારો	બસ્તીઝોટ=નદી; ખાડી	ઉતરી જતું તે ઝોટ
	કે દરીઆમાં પાણીનું	મોળ=છોળો
	ચલું તે બરતી, ને	કોડીઓ } દરિઆ
		અંખલા } =પ્રાણીઓને
		છીપો } રહેવાનાં ધર

સવાલ—સમુદ્રનું પાણી ખારું શા માટે હોય છે? સમુદ્ર કેટલો ઊંડો હોય છે? નદીનું પાણી શા માટે મીઠું હોય છે? સમુદ્રમાં મોળ શાથી થાય છે? નદીનું પાણી રાત્રી, જુર, પીળું દેખાવાનું કારણ શું? દરીઆમાં રેતી ક્યાંથી આવતી હશે? દરીઆમાં શું શું પાકે છે?

પાઠ ૪૨.

હજારો=તાપી નદીના
મુખ આગળ હવા

ખાવાની જગા છે.	મજવો=નાની હોડી	ટોચ=વહાણ ચલાવનાર
	બૂઝાળ=પૃથ્વીનો ગોળા	મુખ્ય ખલાસી; સારંગ
		માહીતી=ખબર

૨૮] ત્રીજી ચોપડીનો “ડિક્ટેશન શક્ષક” ત્રણ આના.

બુગોળ વિદ્યા=પૃથ્વીના	અખાત=સમુદ્રનો કાંઠો	બાએ=હરે
ગોળા વિષેની વિદ્યા	લાંબો વધી જમીનમાં	દ્રીપકલ્પ=જેની ત્રણ
પુરતી-એકએ તેટલી	મએસો હોય તે	બાજુ પાણી ને એક
મગીઆ=મગ જેટલી	ઉપસાગર=પહોળા મોનો	બાજુ જમીન હોય તે
નિશાન=એવાણી	અખાત	ક્રિયા=કામ
બૂશિર=જમીનની અણી	કાંપ=પાણીમાં ધસડાઈ	સમુદ્રધુની=એ મોટા પા-
લાંબી થઈને દરીઆમાં	આવેશ કાઢવ કચરો;	ણીના ભાગને સાંપનારો
ગંગેલી હોય તે	ચગુ	પાણીનો નાનો ભાગ

સવાલ—હજારો ક્યાં છે ને જ્ઞાને માટે પ્રખ્યાત છે? દરીઆ વિષે થોડીક વાતો કહો. બૂશિર, અખાત અને ઉપસાગર એટલે શું? કઈ ક્રિયા સમુદ્ર ગિનારે હંમેશાં થયા કરે છે? સામુદ્રધુની એટલે શું તે સમજાવો.

પાઠ ૪૩.	ટકાઉ=મજબુત	પર કાંતેલું સુતર વિટા-
કારીગર=સુથાર, લુહાર	પ્રમથુ=વા ધ્રુંકવાનો સંયો	ળવામાં આવે છે તે
વગેરે કારીગરી કરનાર	તણુખા=સળગતી ચણુ-	તાંતણુ=તાર
દેસાઈ=જગીરદાર;	ગરી	તાણુવાણુ=તણુવાની
વતનવાળો	ચોપાસ=ચારે બાજુ	સાલપર જે ઉમા દોરા
વસવાયાં=સુથાર, લુહાર	વાટ=સોદાનો ગોળ પાટો	રાખવામાં આવે છે.
વગેરે ગામની વસ્તીનું	સજ્જડ=સખત	તે તાણુ અને આઘા
કામ કરનારા ભેડો	ચાકડો=પૈડા જેવું કુંભા-	દોરા રાખવામાં આવે
આરા=પૈાની વચમાંના	રતું એળર	છે તે વાણુ
હરતાં લાકડાના કકડા	લોંઠા=લચકા	ખાદી=દોટી
ચાંસભો=સુથારનું લાકડા	કાસ=માક	ખોળાકું=ખોદાનું પઠ
ધડવાનું એળર	ફાળકો=કામડીના જે પાટ	જળજમ=પાથરવાનું રંગીલ
		નિખાનું

બીજા ઘોરણ માટે અંગ્રજીનાં મનોચલ પાંચ આના. [૨૯

સવાલ—ગાડા અને હળમાં શાનું લાખુ વાપરે છે અને તે લાખુ વાપરવાનું કારણ શું ? લુહારને ત્યાં શું જોયું ? કુંભારને ત્યાં તેઓએ શું જોયું ? ઢોડવાડમાં ઢોડા શું કરતા હતા ? શણુનું શું બને છે ? ગામડામાં વસવાયાં ભોઠો કયા કયા ધંધા કરે છે ?

પાઠ ૪૪.

ગામ=જેમાં યોગ્ય ફળીયાં	એક દાયની લાકડી	કોનરકામ=પતથર કે લાક
ને યેઠાં ધર હોય તે	તાલુકે=પરગણું	ડામાં કોરેલું ચિત્રકામ
શહેર=જેમાં છોખંધ ને	વળવનો=ફરવાનો	ટપાલ ઓફિસ=પોસ્ટ ઓફિસ
દારખંધ ધરા ને સારાં	દહાડો વળવાનો=ફાપ્પો થવાનો	નગર=શહેર
સારાં બગ્ગર હોય તે	રોજે=કપર ઉપર બાંધેલું મકાન	કરીમરી=કડીસખ; બનાવટ; હુન્નર
છુટ્ટી=રમ્ય	મસીદ=નિમાજ પડવાનું ઢેમણું	વરાળચંત્ર=વરાળના જોરથી ચાલતો સંચો
મિસ્લીદંડા=મે છદડો		
દડો=મિસ્લી ઉડાડવાની		

સવાલ—ગામ અને શહેરનો તફાવત સમજાવો. અમદાવાદ કયા છે, શું છે, અને શાને માટે પ્રખ્યાત છે ? અમદાવાદમાં જોવા લાયક શું શું છે ?

પાઠ ૪૫.

મુખી=પટેલ	ફેરણીગરકુન=તાલુકાના ગામની સીમમાં ફરનાર કારકુન	પાંધક મ ખાતાનો અમલદાર
કચેરી=ઓફિસ	હવાડો=કુવા નજીક ઢોરને પાણી પી બાંધેલી કુંડી	ફેરણદાર=તાલુકાની પોલીસનો ઉપરી મુકદ્દમા=કેસ
તમાવી=સરકારે ખેડુતને	દુરસ્ત કરાવવું=બાંધેલું સમરાવવું	સાક્ષી=જુજાની અવલકારકુન=મામલતદારના હાથ નીચેનો પહેલો કારકુન; થર્ડ ક્લાસ માણરટ્ટ
ધીરેલાં નાણાં		
મહેસુલ=જમીન ખેડવા બદલ સરકારને બરવાનું રૂપીઆ; જમીનવેરા		
હફ=સીમા; મર્યાદા		

૩૦] પહેલા ધોરણનો “મુખ્યગણિત શિક્ષક” ૧૧૧૧ આના.

જમાદાર=એ ગણુ ગેટનો ઉપરી	તિજેરર=તિજેરીનો ઉપરી રસીદ=પહેંચ; પાવતી	પગારનો સિપાઇ નોંધવાનું=લખી લેવાનું
ખુટતા=જોઈના	કાચળી-ચેલી	દવાખાનું=ઇસ્પતાલ
રજુ=દાવર	કારકુન=લખવાનું કામ કરનાર	છરી=શીતળા કાઢવાનું ઝોઝર
સખ્તી=તેરજુલમ	ખત=દસ્તાવેજ; લેખ	શીતળા=સૈયક; ખળીઆ
પગાર=દરમાયો	હવાલદાર=પોલીસ પટેલ	કાચનો=કાણું પાકનો
નાયક=સિપાઈની ટોળીનો ઉપરી	ના નાય નં ચેનો દલકા	ચેપ=પરં; રસી

સવાલ—કુખેરદાસ કયાં જતા હતા ? તેમની સાથે કાણુ મયું ? મુખ્યામે કોને સલામ કરી ? મામલતદારે શી શી વાત પૂછી ? કુખેરદાસે શું જવાબ આપ્યો ? કોબદાર, ગ્રાવરસીઅર અને તિજેરરનાં કામ કહો. વેચાણ, ગીરો ખત કયું ખતું નોંધે છે ? કુખેરદાસ દવાખાનામાં શું કરવા ગયા હતા ? અને ત્યાં કોની સાથે વાતચીત થઇ ?

પાઠ ૪૬.	કલંકટર=બિલ્લાનો મુખ્ય ઉપરી; બિલ્લાનો સુબો	તાનો વડો અધિકારી ઇન્સ્પેક્ટર=તપાસણી
તાલુકો=ધાનું ગામ મળીને	મુલતવી રાખવું=ચોડા	કરનાર અમલદાર
થએલો ભાગ	વખત સુધી નહિ વસુલ	વહીવટ=કારભાર
બિરો=લખા તાલુકા	કરવું તે	મામલતદાર=તાલુકાની
મળી થએલો કલંકટરના	અમલદાર=અધિકારી	જમાખંધી વસુલ કર-
તાખાનો મુલક	સુખામરી=આરોગ્યતા	નર અમલદાર
વિભાગ=ભાગના ભાગ	દેખરેખ=તપાસ	લેણદેણ=લેવું દેવું
કમિશનર=વિભાગનો	ઈજનેર=આંધકામ ખા-	મુન્સફ=સમજજ
ઉપરી અધિકારી		

સવાલ—તાલુકો, બિરો અને પ્રાંતની વ્યાખ્યા બોલો. એ દરેક ઉપરીને શું કહે છે ? જમીનની વસુલાત માફ કરાવવી અથવા મુલતવી

રખાવવી એ કાણુ કરી શકે ? પ્રાંતના મુખ્ય ખાતાનાં નામ દો અને એ ખાતાના મુખ્ય અમલદારને શું કહે છે તે કહો. તાલુકાના મેજિસ્ટ્રેટ સંબંધી દાવા કાણુ ચુકવે છે ? તાલુકામાં પોલીસખાતાનો મુખ્ય અમલદાર કાણુ ? જિલ્લાના દવાખાતાના ઉપરી દાકરને શું કહે છે ?

પાઠ ૪૭.	પરવાનગી=છુટ; રગ્ન	નિશાળ
બીના=બાપત; હકીકત	આશા=કુમેદ	પરીક્ષા=તપાસ
રેલ==પૂર	બલામણુ=સિદ્ધારસ	શોષવ=તજવીજ કરવા
લીડ=અનાજ ખાત જ-	છુટ=રગ્ન; પરવાનગી.	વાલાયક=નહિ યાએ એવો
નાર એક જાતનું પક્ષી	મુકરદમો=કોરટમાં ચાલતું	નિરાશ=નાશમેદ
પાક=મોલ	અમુક ક.મ; કજીઓ	ખૂન=મારી નાખવું તે
ખંદુક=પિરતોલ જેવું	ડેપ્યુટી=મદદનીશ	જુગાની=સોગન પર જે
દધિયાર	કન્વાશાળા=હોડરીઓની	હકીકત કહે તે; સાહેબી

સવાસ-પ્રેકટરને મુખીએ શી બાબતની અરજ આપી ? પોલીસના ઉપરી સાહેબને શું કહે છે ? જિલ્લા જજને શું શું કામ હોય છે ?

પાઠ ૪૮.	ખરફ=ટાઢથી હરી ગએલું	પડતો પ્રકાશ
નાળું=પાણી જવાનું	પાણી	ટીપાં=ફેરાં
મરનળું	હરી-જમી; ખંધાઈ	ઝાકળ=કંડીના જેરથી
મૂળ=નદી જે ઠેકાણેથી	થીજને=હરીને	દવામાંની વરાળનું
નીકળે છે તે જગા	ખટ=જાડો	પાણી થવું તે
કહોળું=કાદવવાળું	કરચો=ઝીણા કટકા	અટકીએ=થોળીએ
ચિકાર=એક કાંઠે બરપુર	હિમ=ઠાર	પાઠ ૪૯.
કરચુ=જમીનમાંથી પુટ-	ખાફ=વરાળ	દેવતા=અગ્નિ
તી પાણીની શેરા	કિરણુ=સીધી લીટીમાં	પુંકણી=શુંગળા

૩૨] બીજી ચોપડીના ટિકરેશન (શિક્ષક ત્રણ આના.

વા નાખીએ=વીજીએ
મતિ=દાલયાલ
મીનુબત્તી-મીનુ સાથની
વાટ
અંગારા=સળગતા કાચલા
તાપ=ચેકખી
હરી જામ=રોસવાળ જામ
ગુમળાઈ=રૂંધાઈ
જોત=જળતું; બડકો
દવ=જગતનાં લાગેલી
આગ

પાઠ ૫૦

મિઠાઈ=મીઠા પાંચ
કંટાળને=કાચર થનો
પુષ્કળ=ધણું
મીઠું=લુણ; નીમક
મોળી. શીકડી
બેસ્વાદ=રંગદ વગરનું
સ્વચ્છ=ચોક્કસ
ખારીઆ=મીઠાના પાણી-
માં આથી સુધેલાં
ચીમડાં, કાલીંગડાં વગેરે
જીવ=જીવાત
તાળાં=તરતનાં

અગર=મીઠું પાકે તે જગા
જીઆળ=પાણીનું ચઢતું
તે; બરતી
કણી=રજકણ
લાબરી=એકડી કરી;
ઉસરડી
દપલા=દગ
તરી આવે=ઉપર આવે
ત્રિધવ=મીઠાની એક જાત
જગ્યાપધ=ધણુંજ
દેશાવર=પરદેશ

સાર=માણસને પહેલે

નંબરે દવાની; ખીજે
નંબરે પાણીની; ત્રીજે
નંબરે ખોરાકની; અને
ચોથે નંબરે મીઠાની
જરૂર છે. મીઠું સ્વાદમાં
ખાર છે છતાં મીઠું
કહેવાતું કારણ એ કે
તે ખોરાકને સ્વાદવાળો
બનાવે છે.

પાઠ ૫૧.

ગંધ=પીળા રંગની ઝટ
ભાંગી જામ એવી વસ્તુ

મતલબ=કચ્છા
ખાસ=ખસુસ; જરૂર
બરક=ઝટ ભાંજે એવી
ચુરેચુરા=બુકેબુકા
મૂળરંગ=ખસલ રંગ
આંચ=ઝાળ
ધરી=પડી
બડકો=જળતું
વિરમય=તવાઈ; અચ્છો
ગજરો=ફલનો માથામાં
ધાલવાનો તોરો

ઝાળ=અચ્છ
કિડાવવા=ખસલવા
સાર=ગંધકમાં રંગ
ઉડાવવાનો ગુણ છે.
પાઠ ૫૨.

શોખ=મરજી; કચ્છા
અફાળી=પટકડી; પછાડી
ખરજચડા=ખાડા
ખાખોચીઆવાળી
ફટકડી=એક જાતની
ખાડા તુરા રંગની વસ્તુ
ખાજુ=પાસા
પાસા=કોરણો

પહેલવર=પહેલવાળી
કાર=કેડી
કીમતી=મહા કિંમતનો
અકીક=રંગીત ચળકતા
પત્થરની એક ભત
કવેશન=કીશ, માણિક
વજેર રત્ન
કુશર=કાચનું કે પાતનું
બાક

પાઠ ૫૩.

કોકણી=જમીન ખોદ-
વાનું જોખર
સમી=દુરસ્ત
બૂંદી=પાણી પીમાળવાનો
ઝોટો ચુસો
પાણું=રણ
જોરણુ=જુહાર, સોની
વજેર જેનાપર ચૂકી
દીવે છે તે જોખર
દીપ્તિને=મડીને
શીશુ=પાસર
નળીઓ=જુનળીઓ
રવેસ=મળનો કુલો
ભાગ; જોખ

ખીટીઓ=ખુટીઓ
ધા કર=ટીપ
પોલાક=ખરં કોડું
કરવત=સાકડા વહેરવાનું
હથિયાર
ભરતર=ભરીને બનાવેલું
સ્કૂ=પેચવાળો ખીસો
કાનસ=રેતરડી
પહતર=પડીને બનાવેલું
નકર=સંગીન

પાધર=ખડારો ખડાર

પાઠ ૫૪.

હિરિય=હરીરના જે ભાગ
વડે કામ અને ભાન
ચાપ છે તે (જેમકે
ખાંખ, કાન, નાક, જીભ,
ચામડી, હાથ, પગ,
ઝોં, ગુદા, ઉપસ્થ)
મુખ્ય=મોટા
અંગ=ભાગ; અવયવ
સોપારીનાં ઝાડ=સોપારણુ
ઝોટી=વળગી; બાકી
અમલનું=ગરનું
હિરો=કાણાં

શાપી=ચૂસી
આધાર=ટેકા
એકાદ=એક
ખાસ=અટકળ; પાસણ
બારીક=સૂક્ષ્મ; ઝીણા
સાર=ઝાડનાં મુખ્ય, જે
અંગ છે. ચૂળ, થડ,
પાંદડાં, ફૂલ, ફળ, બી.
પહેલાં ત્રણ ઝાડને જીવા-
કનાર અંગો છે.

પાઠ ૫૫.

સીસાપેન=પેનસીમ
પટ=પાણું
ચીકણું=ચીકણવાળું
પડીખાં=તાડી ભરવાળાં
જીની ડોકના પાસણ
છેદ=કાણું; વેદ
ઝરપે=ધીરે ધીરે વહે
આરપાર=આ બાજુથી
પેલી બાજુ
તાડી=ખાટો નીરો; ખ-
જુરી કે તાડનો રસ
નીરો=ખજુરી વજેરનો
તરતનો ઝરેલો રસ

૬૪] બીજા ઘોરણનો “શુભગણિત શિક્ષક” નો અભ્યાસ.

ખરસાણી=ચુરેરની ઝોં

નત

ઘોર=ચુરેરીઝો.

ચુરેર=ઝાડનો ચીકણો રસ

ઝાંઝો=ઝેક નતનું ઝાંક

(ઝેના ફૂલ હતુમાનને ચઢે છે)

હવવાસ=બૂખ્યા રહેતું તે

સાણુચોખા=વાંસીઆ

ચોખા

ઝાલ=ઝોડા; ચામડી

રેસા=તણ; તાર

કહોળી=તોળી

અળણી=આળવાનું ઝીણા

કાણાંવાળું વાસણ

હસકા=જલદી પચે એવા

પાઠ પક.

મુંઝારે=આસરે

કુંડી=નાનું કુંડું

હખી=પહની કંઠી

મુખળાં=કુંડા કે કંઠીની

આળુએ સે.યા જેવું

હોય છે તે

ખાંચ=ખોમણ

મુલક=દેસ

દાઉદખાની=પીળા પોઆ

વાણઆ=ઝીણા કાળાસ

પડતા

પોટો=પીળો ડુમસો

ડુમસો=કુંડો પશું બંરાક

કાડ=ભાગ

પુષ્ટિકારક=કૌંત આપનાર

ખરહટ=કઠણ ને ખર-

અચડું લાગે એવું

યુલું=જુલું; આળણ

ખાફે=ગરમ પાણીમાં રંધે

હવામે=તારની આળણી

ઝાટકીએ=કપણીએ

આળણે=આળતાં બાકી

રહેશે ભાગ; યુલું

રવો=ઝીણો દાણાદાર ભોટ

વાની=ચીજ

આથો=ચઢીને ખાકું

કએણું ખીર

લેપડી=પટ્ટી

જખમ=ધા

પોટીસ=ચુમડાં વગેરે

હરદ પકવવા માટે થઈ,

અળસી વગેરેને ખાસી

લુગદી કરવામાં આવે

છે તે

પાઠ પક.

ખગીચો=ખામ

દાંડી=વચલી નસ

થોકડો=જથો; જુડો

ચૂટી=તોટી

સાંકડું=નાનું

મંછોફો=રમવાની જાનાં

માફક=પેડે

કમળ=તળાવમાં થતું

એક નતનું ફૂલ

અળવી=અળનાં પાદકાં

જલાખંધ=સામડું

કુંવાર=કુંવારનો છોડ

દાંતાં=અણીવાળી કોર

અમથીઓ=અમથીઆણું

કક

મુલમોર=એક નતનું

ફૂલકુંડું ઝાંક

કળી=ખીસવા વગરનું ફૂલ

પાઠ ૫૮.	પાઠ ૫૯.	પાઠ ૬૦.
જીવનું=નાનો જીવન	કુટુંબ=વંશ; જોલાદ	પુરં કરે=ખાધ જન
પતંગીઈ=એક જાતની	વંદા=વાંદા	ખાકીધરા=ખાતાં ધરાવ
સુંદર પાંખવાળો કાડો	ખાકી પદ.	નહિ એવા; અકરાતીઆ
જમ=જાત	ખાજાળ=કહેર કે મામખાં	મળે છે=કતારી દે છે.
જરે=ખાધું પચાવ-	પેસવાનો દરવાજો	કાહેલું=સહેલું
વાની કાચળી	ધોળાવ કરતો=વારંવાર	કમકમાટ=ચીતળી; કંટાળી
ખૂબસુરત=દેખાવડી	યાદ આવતો	પાઠ ૬૦.
ખીલકુલ=સમુજી	ખાથું=મુસાફરીનું ખાવાનું	કેકડા=કુદકા
ખાણ=પશુ પક્ષીમાં સ્ત્રી	સમડી=કામડાના આકાર-	દોડાદોડ=નાસાનાસ
જાત હોય તે	નું જોડું પ્રાણી	ખપકાદાર=સૌમિતા
પાંખ=પર	તીર=કામડું	સુંદર=ખૂબસુરત
વૈતરી=વેઠ કરનારી	ખસારાખંધ=ઝડપથી	વલવલાટ=કરીને નહિ
અવરથા=દલા; હાલત	નજર=નીઆહ; ધ્યાન	એસવું તે; વસોપાત
કંપળ=પેટે ચાલનાર કાડો	નહોર=તીલ્લા નજ	રમુજ=આનંદ
કાકિઆર=કાડીનું કર	ચીરે=ફાટે	બદન=શરીર; અંજ
ચોપણ=ગુજરાન	કરાંકી=કપાસ, ઘુવર,	પીઠે=ખરડે; વાંસે
કોસોટા=સાંધી જાળ દડી	વજેરની સુગ્રામ મએલી	કમરચીતરી=મણી કાળી
નિરાંતવાળી=નચિંત મધ	ડાળી	અને થોડી ધોળી એવી
અવતાર=એક રૂપ બદલી	સરી=મથસી	મુઝાવાળી=મુમખા
ખીજ રૂપથી આવવું તે	અંધારો=અંધર; ફેર; તંબર	જેવા વાળવાળી
કુદા=મંદિરમાંથીનું ધર	ગીધ=ફાડી ખાનાર	ઊંઘ=ઊંઘતરાં
કુમળે=કાંચી	જોડું પક્ષી	મર=માવો
	દોળાવ=દાળ	કુમળી=નરમાશવાળી
	મરદન=દોઢ	કંપળ=ફણગી; અંકુર

૩૬] ગીલ ચાપડીના ડિક્શન શિક્ષક ત્રણ આના.

કાતરી=કાપી	પટ=ખડી	પાક ફર.
રાક્ષી=ખને બાળુપર	રતુમડો=રતાશ પડતો	સવાલ=પ્રસ્ન
અકેકો અણીદાર દાંત	મક્ષા=પુળા	ટટાર=સીધા
હોય છે તે	રહેઠાણુ=ચાસ; મુદામ	અણીપડતાં=અણીવાળા
ફવાંટી=ગ્રીણાં વાળ	તૂથ=અનાબના છોડ	દેખાવ=શોભા; ભરાવ
ચકાર=ચાલાક; ચંચળ	સમીસાંબ=સંધ્યાકાળ	ખરછટ=કરકરા
અવાજ=સાદ	પાક ફર.	ખગાસું ખાય છે=ખાળસ
લાતકી=ખુની; નિર્દય	પૂછડીકલાવતો=ખુશચતો	હૂર કરે છે
ફરમન=ચત્રુ	ફરી વળ્યા=વોટળાયા	કચું=જડયું
ખચાવ=રક્ષણ	સરત=હારજીત	જોરાવર=ખળવાન
પોલાણુ=પોકળ ભાગ	ખંજેરી=ઝાટકી	નળો=મુટણુથી પાટલી
ખુમખો=જયો	હોર=હૂર જમ; ખસે	મુધીનો પખનો ભાગ
જત=જાબ	ભટકતી=લખડતી	વિકરાળ=કરામણું
ખીકણુ=ખીએ એવું	લાળ=ખીકણું થુંક	જાતીવાળું=કિંમતવાન
નજરે પડતું=દેખાતું	પંજન=પાંચ આંગળાં ને	કુમલો=પસારો
ખાસ કરીને=ખણું કરીને	હથેલી એટલો કાંડાં	કુકડી=ટોળી
ફરતું ફર=આધિતું આધે	મુધીનો ભાગ	મદામીઉ=મદામના રંગ
તેજ=ચાલાક	ખળફી=ટોટ	જેવું
કેવતવાળા=મજાખુત;	બરોસાદાર=વિશ્વાસુ	જુરાશ પડતી=જુરાશ પર
જોરવાળા	મમતાવાળું=માવાળું	પાદર=આમના અંધા
ઉપરાઉપરી=એકપછી એક	તામેદાર=કુદમર્મા રહેનાર	ખદારની જગ્યા
શળ=કુદકો; જલમ	પત કરતી=લેખતી;	જીકિખારી=ખીસ
	મણુકરતી	પકડું=પહેંચેલું; પેક
	ખાન=આજર; બાર	ખમે=ખટકે; રવડે

શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા સંસ્કૃત શિક્ષક" ચાર આના. [૩૭

ભારો=મુખ્ય
 ખોળ=રોધ; તપાસ
 દશખ જેવાં=અનાં; મીઠાં
 વાદ=સૌરડીનું ખેતર
 ખખાઈ=ધુઆઈ
 પાઠ ૬૩.
 કુરુકવા=ડોળા કાઢવા
 ખાતર=માટે; વાસ્તે
 ખજવો=હેરાન કરો
 કોઠી=નાનો કોઠાર
 કુકસાન=ખમાસ
 કીકી=ખાખના ડોળાની
 વચ્ચેનો જોળ કળો ભાગ
 સહેલાઈથી=ચોડી મહેનતે
 શોભા=દેખાવ
 જ્ઞાન=સમજ
 ખખર=ખલુ
 ધોર=ખલુ મિહામણું
 આન=તરવારનું ધર
 મીર=ફાંડું
 કરકરી=ખરખચડી
 કોલી=ફોતરાં કાઢી
 કપધોમીપણું=જરૂરીખાત
 સતાવસો=દુઃખ દેસો

મહેરખાની=દવા
 મુલ્યુ=પાક
 કાસળ કાઢવું=જડ મૂળથી
 નાશ કરવો.
 પાઠ ૬૪.
 સિંહણુ=સિંહની માદા
 અન્યમન=નવાઈ
 ધ્યાન=ચિત્ત
 અગ્નિ=દેવતા
 યાગ=કેશવાળી; ધોડા કે
 સિંહની ડોકપરના વાળ
 ઠેલણુ=હડસેલી સકાય તેવી
 બુધવાટો=ધૂ ધૂ કરતો
 અવાજ
 મર્જના=સિંહનું ખરાડવુંતે
 ક્ષણતાં=કાંપતાં
 ભયંકર=મિહામણું
 વાધણુ=વાધની માદા
 જોસ=માંસ; માટી
 ચળકે=ઝળકે
 જો=ખીક
 ઠેકાણુ=નિયમ
 આખેલ=રવાડીઓ
 વસ્તી=વાસો; રહેણુ

ચાઈ=કાપા
 દીપડો=વાધની જાતનું
 પ્રાણી
 આંતરે=ધેર; કબજે કરે
 હેરાન=દુઃખી
 પાઠ ૬૫.
 જોડળમાય=પરમેશ્વરની
 માય
 કરોડ=વાંસાની વચમાંનું
 જીજું કાઢકું
 દવાખાનું=દરિપતાલ
 કાડપિંજર=કાઢકાનું
 ખોખું
 દિવાલ=ભોંત; કરો
 ટાંચું=સટકાચું
 મિહામણું=ડરામણું
 મરદન=ખોચી
 પાંસળી=પાસા પરની
 હાડકી
 ખેડોળ=કઠરપુ
 ભરાઈ=ભરેલું
 ખેડક=નકકી; ખચીત
 દોરત=ભેર; ખજ
 અવધવા=અગ્રે

૩૮] ચાપડીના "પિકરેશ્વર ચિહ્ન" નાથે ન્યાય.

જોપરી=મગજનો દાખડો
 મગજ=જોપરી માંહેનો
 નરમ ભાગ
 ફેફસાં=ફમ ભરવાની
 કાથળી
 હૃદય=લોહીની ટાંકા
 થાપો=કુશાની પાસેનો
 નાંધનો ભાગ
 કુઠકો=ફમ ભરવાની
 કાથળી
 સંરક્ષણુ=સાચવતું તે
 રેસા=તાર; તાતણા
 સંક્રામ=સંક્રાયામ
 જોટમો બાઝે છે=એક
 ઠેકાણે એઠો થાય છે.
 સવાલ ૧) માંસપેશી
 શેની બને છે ? સ. ૨)
 હાડકાંની જરૂર શા માટે
 છે ? સ. ૩) લોચામાં
 કયો ગુણ છે કે જેથી
 તે બાંખા હંકા યદ્ય કહે
 છે ? સ. ૪) સ્ક્રીરમાં
 કેટલાં હાડકાં છે ?

પાઠ ૬૬.
 કુદરતી=આણસનું કરણ
 નહિ તે; હમરનું
 બનાવેલું તે
 હાંકણુ=કવર; પડ
 ચામડી=ત્વચા
 સુંવાળી=લીસી
 ઢીમું=ઢીમણું
 રક્ષણુ=સંભાળ; બચાવ
 ગોડ=રક્ષકારની ગાંઠ
 ઉપસી=હચી આવે
 પડ=પોપડો
 ખરી પડે=જતી રહે;
 નીકળી નય
 રજાતા નય=રજ આવતી
 દરદ=દુઃખ [નય
 નિશાની=એધાણી
 ભડું=જખરી
 આળુ=જરા અડક્યાથી
 પણ દુખાય તેવું
 ભોકે=ધોચે; ખાલે
 ખાલ=ચામડી; ત્વચા
 અડકે=છેડે
 ખમાણું=સહન થવું

એ.સીકું=નાનો લકીઓ
 દાખલો=ઉદાહરણ
 જોળાણુ=ઉપણુ પડ
 હેલણું=નીચેનું
 મસેફ=એસ્ટીકા કે જોડ
 ડાને મદાવેલા પડ
 સદમર્શક=નાની ચીજને
 મોટી દેખાડનાર
 અસંખ્ય=અમણિય; ૧
 બધાજ
 રેખા=કાપા
 ગરમ=હું ફાળું
 ગેં! =ગેંડીનો નર
 સ. ૧) સ્ક્રીરનું હાંકણુ
 કયું ? સ. ૨) ચામડીનું
 ઉપયોગ કહો. સ. ૩)
 ચામડીમાં કેટલાં પડ છે ?
 સ. ૪) એ પડનો ઉપયોગ
 સમજાવો. સ. ૫) કઈ
 જમાની ચામડી બધી
 હોય છે ? સ. ૬) એક
 દાખલે આપી ચાપડીની
 રચના સમજાવે. સ. ૭)
 જેના સ્ક્રીર પડે ચાલે

ગીતા શ્લોકો આટે અર્થસંકલિતનાં મનોમત્ત પાંચ આકાશાંકુરો

વધારે હોય તેની ચામડી
કેવી હોય છે ?

પાઠ ૬૭.

સુરત=તાપી નદીને કાંઠે
કાંઠે સહેર છે,

ટકારો=આંગળી વાળી

નખથી ઠોકવું તે

તળાઉ=નીચેનો ભાગ

ખાસું=મગ્ગતું; સારં

કમાવેલું=પકવેલું

તરડે=તરડ પડે; ચીરો

પડે; ફાટે

ટકે=નબે; ચાલો

પહેવાં=ધાત્યા

ખીક=ડર; બો

અમારવાડો=જમાં અમાર

બોકો રહેતા હોય તે જગ,

કાચળી=ચેલી

વાસ ભારતી=મંધાતી

કંપાલું=કંપું રહેવાયું

ટાંગી=છટકાવી

રાંધી=આમડું સાફ કરવાનું

મો=મોડું જોગવર

જન=ધોડાની પીઠ પર

નાખવાની અમડાની અટ્ટી

કુમળું=નરમ

મસક=પાણી ભરવાનો

ચાચકાનો કાચળો

સ. ૧) ચામડામાં કયો

ગુણ છે કે જેથી પાણી

અંદરથી બહાર નીકળી

જતું નથી ? સ. ૨)

જોડા પહેરવાથી શો

લાભ ? સ. ૩) ચામડાને

ફેળવવાની રીત કહો.

સ. ૪) ચામડાની કઈ

કઈ ચીજો ચાય છે ?

પાઠ ૬૮.

જીન=થેટાના કાળ

ઢોરકાંકર=મળક; ધોડા

વગેરે

જોડો=મળકને જોડાડવા

માટે સીવેલું કપડું

મરમાવો=ફુંદ; મરમી

ઉતર્વાં=પુસં ચમા; મયા

માંસડી=પોઠી

મંતવું=લાંબા દોરા કાઢવા

જીડવેઠ=કડાકુટ; માથાકુટ

વાંકડીઆ=ચુંચળીઆ

ભરાક=પાસે પાસે

ટકાઉ=મજબુત

સાચવી=સંભાળી

દુઆ=ગ્રીવા જીવડાં

ફુંદ=મરમાવો

વારકુટ=જોડીટ; જોક

જાતનું બાય વગરનું

કુંકું બદન

અજબો=પમની પાલી

સુધીનો કમકો; જામો

કમજો=બાય વગરનું બદન

સ. ૧) થેટાને ટાઢ કેમ

વાતી નથી ? સ. ૨)

ભરવાડ ક્યારે ઉન કાઢ

રી ભે છે ? ૩) જીનનો

ઉપયોગ કહો. સ. ૪)

જીવના કપડાંથી ટક કેમ

વાતી નથી ? જ. ૫)

કરીરમાંથી મરમી નીક

ળી જવા પામતી નથી.

૪૦] ચીજી શોધડીનો "હિન્દીસન સિદ્ધાંત" ગ્રંથ અભ્યાસ

પાઠ ૬૯.	કાઠાર=અનાજ ભરી	સાઠડી=વળી
ઓધડીએ=વખતે	મૂકવા માટે લાકડાનો	પકવાસા=અપરાના સા-
આંગણું=બારણા આમ-	કે કાઢવનો બનાવેલો પાટ	કટા સાથે જડેલી
ળની જગા	ધુમાડીક=ધુમાડો નીક-	પાટીઆની ચીપો
બેઠક=ભોંયતળીઆની	ળવા માટે બાંધેલું તે	કામડું=રાંસની બે ફાહ-
ઉચ્ચાઇ	થેરાઇ=ભરાઇ	માંની એક ફાહ
ખાસ=મણી બેઠને	વેદના પગલાં ચતા નથી=	સરકાવવું=છાપસ ઉપર
તળીજી=નીચેનો ભાગ	રામ આવનો નથી	કામકા બધાવવાં
બેજ=ચરદી	જાજ? =સંડાસ; ટટી	છત=છાજ
કુંભી=ધરના કબા આડા	ગાડો=ધરની પાછળની	નરદમ=તદન; એકલી
લાકડા બેસાડવા માટેની	ખુણી જમીન	ઝરખો=જોખ; અટારી
બેસણી	કપારો=ચોરસ ખાડો	બેઠક=નકકા
સાગ=લાકડાની એક જાત	છોડી=બે ધરની પછીત	સવડવાળું=સમવડ ભરેલું
છોલાણું=છો દેવડાવવી તે	વચ્ચેની પણી જવાની	
પરસાળ=પરમાં પેસતાં	જગા	પાઠ ૭૦.
પહેલો ખંડ આવે છે તે	સીડી=નીસરણી	ઓછાથો=ઓળો; પકાચે
ઓસરી=ઓટલી	દિવાનખાનું=બેસવા ઉ-	છાયાપંત્ર=ઓળાપરથી
દેરાસર=દેવને રાખવાનું	ઠવાનો મુખ્ય ઓરડો	વખત જાણવાનું વંત્ર
ઠેકણું	ખુબીથી=સફાઇથી	સાધન=સદિત્ત
પૂજા=સેવા	વેલ=વેલા	મદારી=બેલ કરનાર
રસોડું=રાંધણી; રાંધ-	ખાંટી=ખુંટી	સ. ૧) અસલના વખત
વાનો ઓરડો	તાકા=મોટા જોખલા	તમાં ધડિઆળ હતા ?
પાણિઆર=પાણીના બેડાં	મોભ=છાપરાની વચ-	અસલના ભોકો વખત
તથા ગોળી મૂકવાનીજગો	માંનું આડું લાકડું	સા ઉપરથી જાણુતા ?

જુનશતની સાત ભૂમિજની પ્રત્યેકરમાજા ત્રણ આના. [૪૧

પાઠ ૭૧.	કમાન=પોલાદની પટી કે	સમતોલ=સરખું વજન
ધડિઆળ=વખત નાથુ-	તારનું ગુંછળું	ત્રાજનું=તોલવાનું સાધન
વાનું ચંચ	સામટા=ભેગા	તોળવા=ભેખવા
અદો=ધડિઆળમાં આ-	મધરાત=વચલી રાત	હાંડી=ત્રાજવા બાંધે છે
કા માડેભો જોળ ભાગ	ઝડપ=હિતાવળ	તે ભાકડી
I=એક	કુંચી=ચાવી	ચીચવો=એક ઉભા ભાક-
II=બે	સ. ૧) ધડિઆળમાં	ડાપર ખીજા આડા
III=ત્રણ	કટલા કાંટા હોય છે ?	ભાકડાંની વચમાં સાબ
IV=ચાર (૫-૧)	સ. ૨) બને કાંટા સરખા	ધાલી બે છેડે બેસ-
V=પાંચ	હોય છે ? સ. ૩) નાના	વાની રમત
VI=છ (૫+૧)	તથા મોટા કાંટાથી શું	મધ્ય=વચલા
VII=સાત (૫+૨)	બચાય છે ? સ. ૪)	સેજસાજ=જરા
VIII=આઠ (૫+૩)	ધડિઆળ જેતા શીખ-	છેતર્યો=હુચ્યો
IX=નવ (૬+૩-એક)	વાને માટે પહેલું શું	પદ્ધતું=છાનકું
X=દશ	જોળખવું જોઈએ ? સ.	પાધરો=સીધા
XI=અગિયાર (૬+૫-એક)	૫) ચંદા પર કટશે સુધી	સમતોલ=સરખું વજન
XII=બાર (૬+૬-બે)	આંકડા માડેલા છે ?	સમ=સરખી
કુંડાળું=જોળ ચકરકું	સ. ૬) નાનો કાંટા આઠ	મુક્તિ=તદબ્ધીર
મિનિટ=અડી પળ; સાઠ	પર હોય ત્યારે મોટા	સ. ૧) આપણને માલ
સેકન્ડ	કાંટા કમા આંકડાપર	જોડો ન મળે તે માટે
ખંતરે=છેટે	હોય છે ?	ત્રાજવાની બામતમાં સી
	પાઠ ૭૨.	તપાસ રાખવી ?
	પડીકું=ખંડલ	

૪૨] પહેલી ઢાપડીના “ડિક્ટેશન શિક્ષક” અલી આના.

પાઠવાર અધરા શબ્દો.

(પાઠ ૧) વાર્તા, પદાર્થપાઠો, ચિત્રો, હોશિયારી, પુસ્તકો, વનસ્પતિઓ, (પાઠ ૨) લિપિમાં, આઠાણી, પડિતો, અજ્ઞ, માત્રા, અનુસ્વાર, વિસર્ગ, (પાઠ ૩) દંડુ, કળિયુગ, ઉત્તરો, બુદ્ધિ, હિંડાડે, ખર્ચુંપાન, આવકનો, જાત્રાએ, મિત્રાઈ, અક્ષરનો. (પાઠ ૪) ધણીચણિઆણી, ઇન્દ્રભક્તિ, ઇન્દ્રકૃપા, મોહરા, સ્વભાવ, સ્ત્રીઓને, અભ્યાસ, ઇન્દ્ર, સોંપ્યો, ખરેખે, શુદ્ધિમાં, આશ્ચર્ય. (પાઠ ૫) લભ, પ્રીત, ખવાડયું, આશિષ, ખૂંચેલો. (પાઠ ૬) ઇન્સાફ, વિજયનગર. પેસાદાર, સત્તર, ખરીદા, મિલકત, વર્તીશું. (પાઠ ૭) પરમેશ્વર, પૈસો, અટકાવ્યો, વિદ્યેપતિ, જગકર્તા, બૂલ્યો. (પાઠ ૮) ઇન્દ્રસ્તુતિ, વિદ્યેસ્વામી, સ્તુતિ, પ્રાર્થના, ભક્તિ, નિવારો. (પાઠ ૯) સિંહ, અત્યારે, ગર્વ. (પાઠ ૧૦) પ્રમાણિક. કિંમત, ગર્વ, આમહ, ધન્ય. (પાઠ ૧૧) જાપ્તો, તૂટી, દ્રવ્ય, ભેળુ, ભુંકું, તાકયું. (પાઠ ૧૨) યુધિષ્ઠિર, અબ્બુન, કોષ, વર્તણૂકથી, દુર્ધોષનને, દ્રૌપદી, ચિત્રગુપ્ત, ગંધર્વ, આંતઃકરણ, ગુસ્સો. (પાઠ ૧૩) ડાહ્યો, ન્યાયાધિશ, પ્રીતિ, ચર્ચા. (પાઠ ૧૪) જુલુસ્થ, નિસાસો, કદાપિ. (પાઠ ૧૫) મહોલ્લામાં, મરકરી, આમહ. સ્વાદે. (પાઠ ૧૬) કલેશ, નિશ્ચય, વૃક્ષ, આશ્ચર્ય, પ્રગટે, વિશ્વવપતિ, સ્વર્ગ, (પાઠ ૧૭) શિવાજ, વર્તમાનપત્ર, ઉત્તર, લક્ષ્મી, પાથર, કુંપડાં, ભટકતી, વિદ્યાર્થી. (પાઠ ૧૮) સ્વસ્થ, ચોંટાડ્યાં, ઈદ્રવ્ય, સ્થિતિ, ઠાકાર, પ્રસંગ, અકસ્માત, ધ્યાન, હિંદો, નાણી,

આથી આપણે “ડિક્ટેશન સિક્ક” આર. આના: ૪૩

અક્ષર. (પાઠ ૧૬) વિદ્યાન, પ્રમાણિક, નિર્ણય. (પાઠ ૨૦)
 કિલ્લી, પ્રખ્યાત, પરાક્રમી, વિદ્યાનો, વિષયો, નિશ્ચય.
 (પાઠ ૨૧) અચ્છર, ફાલ્ગુણ, મુક્તિથી, ગર્વથી અભિમાની, નમ્ર.
 (પાઠ ૨૨) પત્રવહેવાર, સ્થાપન, ઓફિસ, ટિકિટ, પરિબલિત,
 પત્તા, તીર્થરૂપ, ચરંટવી, રાજેશ્વરી, પ્રિયભાઈ, સામાજ્યવંતી,
 ગંગાસ્વરૂપ, કુંડ, પત્નો, જિલ્લો (પાઠ ૨૩) દોડાવ્યો, અહોહ.
 વિનાંત, આશ્ચર્ય, ભખારી, સ્થિતિ, ભેટ્યો, ઈર્ષાભેદ,
 દેશનિકાલ. (પાઠ ૨૪) વાર્તાવવાદ, ઘુર્ત, પ્રાણી, પ્યાર, કૂર,
 સ્વારી, શ્રેષ્ઠ, ન્યાય, નિર્દોષી, વ્યાપાર અથડાય. (પાઠ ૨૫)
 ધડકો, ફાલ્ગુણ, કુટુંબ, દોષ, સદગુણી. (પાઠ ૨૬) પ્રદર્શન,
 ગૂંથે, તક્ષોન, વિષય, સંખ્યામાં, નાતમલાલ, વિલાયતમાં.
 (પાઠ ૨૭) કિલ્લો, અગત્ય, પુષ્કળ, વિના, સંમત. (પાઠ ૨૮)
 પિત્તળના, ચળકાટ, પ્યાલા, કઠિઆરા, વળેલો, તરસ્થ,
 વિસામો, ધર્માદા, ચોકખું. (પાઠ ૨૯) શેખચહો, તકમસાદ,
 ગુરુની, વળગ્યો, તક, વિદ્યાનો, હિપાલ્યો, કુણાવ્યું, ભાંગ્યો,
 હિલ્લો, ચેતવ્યો. (પાઠ ૩૦) મુકાવ્યો, દોડ્યો, ગાણું, હિલ્લ,
 પ્રયાસ. (પાઠ ૩૧) મળરકે, તરુવર, વનસ્પતિ, જળધારે,
 પાદે, સંતોષ, વિપતિઓ, ચિંતવ્યા. (પાઠ ૩૨) પ્રકાશની,
 ઈશ્વરતા, હોલી, હુકકો. (પાઠ ૩૩) પિડાય, ગંદું, મંદબુદ્ધ,
 જંતુઓ, ખુલ્લેખાવરે, પાથરણું, યાસ, બિહાનાં, દોળાસ,
 અહીંજી, દુર્ગમ. (પાઠ ૪૪) કૈકેયી, સત્કુળ, અયોધ્યામાં,
 કૌશલ્યા, મુનિશા, ભક્ષણ, પ્રાણી, જુલ, સ્વભાવવાળી,
 પ્રીતિ, હિમાપત્તિ, જોડ, પિયાર. (પાઠ ૩૫) દોષ, કુળકાંચ,

૪૪] ત્રીજી શોપડીના “ડિક્ટેશન શિક્ષક” તથા આના

સ્થિતિ, ચમત્કારવાળા. (પાઠ ૩૬) શ્રીમ્મ, શ્યામ, મહિમાય, જૂલો, કોકિલા, મુગંધ, ચિત્ત, આત્મ, પ્રકુલ્લ. (પાઠ ૩૭) વસાવ્યું, ઠહાપણ. (પાઠ ૩૮) પ્રહલાદ, કર્ણો, પુરુષોત્તમ, પુતળાં, ઓળંગી, ખંડેર, દોચ, ફહેફે, મુશ્કેલ, (વાલો, વાલવ્ય, ઔરંગા, પ્રવાહ, ઉત્તરો, પાટીઉં, આકૃતિ, ગાઠવ્યા. (પાઠ ૩૯) દેવસ્થાન, પર્વત, કાઠિઆવાડમાં, શેત્રુંજી, તળેડી, તૂટીને, ઢુકડાની, શિખર, પાલિતાણા, દેવકીઉનાઈ, લસુંદા, થીંગળેલો, ઠંકું, ભિંજાય, તૂટી. (પાઠ ૪૦) જન્મ, જન્મું, ગમ્મત, પૃથ્વી, શકિત, નિઆણુ, સમુદ્ર, પશ્ચિમે, સરિતા, નિર્મળ, ચિત્રવિચિત્ર, કિનારે, પિછાણીએ. (પાઠ ૪૧) શાહમોહ-મદ, ભુફે, તાણી, કોડીઓ. વીણવા (પાઠ ૪૨) બૃશર, બૃગોળવિષા, ટોલ, નિશાન, અથડાય, પુષ્કળ, ક્રિયા, દ્રીપકલ્પ, હંમેશાં, સામુદ્રધુની. (પાઠ ૪૩) ઇશ્વરું છું, તણેક, ભટ્ટીમાંથી, સળગાવેલા, પેડાની, રેડયું, સજ્જડ, ચોંટી, લોંઘા, ઢેડવાડામાં, બાઢાંના, ખોળીઆં, ઝાંપે. (પાઠ ૪૪) છુટી, ગિલ્લીઢંઢા, કિલ્લો. ઓફિસ, જંદાય છે, શત્રે, વરાળચંત્રથી, મીણખત્તી, (પાઠ ૪૫) દુરંત, ખૂટતા, સખતી, લપેડી, તિબ્બેર, કોથળી, કાકતર. (પાઠ ૪૬) કલેક્ટર, ઇન્સ્પેક્ટર, મુન્સફ, ચોર્યાસી, હમિશનર, અધિકારી, અગત્યના, ઓછાવત્તો, ઉખુડિ, બોઠં, સંમતિ, સિવિલસર્જન. (પાઠ ૪૭) શાંતિલાલ, પરીક્ષા, કાંઠા, હથિયાર, કન્યાશાળા, નિરાશ, નીમ્યા. (પાઠ ૪૮) શીખવ્યું, ફૂટતાં, થીજને, સૂર્યનાં, કિરણો, પૃથ્વી, ઝાકળ, પહોંચ્યાં, (પાઠ ૪૯) ફુંકીએ, ગતિમાં, ઢંકું છું, ઠલવી. (પાઠ ૫૦)

અગ્રી, ગાવિંદ, મિઠાઇ, ગાળી, બોળું છું, બેરવાદ, સ્વચ્છ,
બાઝી, મુરકેલ. (પાઠ ૫૧) વિરમય, પ્યાલું, હાલોયું. હેઠળ,
સળગાવેલ, લિલાશ, પદાર્થ, ચૂટી, ઝાળ, ધયું. (પાઠ ૫૨)
ગાઠવ્યાં, અફાળી, વાંકીચુંકી, ગુરુજી, ખડકમાંથી, હંમર,
(પાઠ ૫૩) સ્ફૂ, મિત્ર, દીપ્તુ, અલ્યા, વળ્યાં, ચપટા, તાળાં,
કઠેરા, કિવાલની, ખોટીઓ, ધડિઆળ, ચપ્પુ, નક્કર, સિવાય,
(પાઠ ૫૪) ઈદ્રિયે, ઉત્પન્ન, પાંદડાં, ફૂલ, ચોંટીને, ટ્યાર,
અગત્યનું, છિદ્રે, ચૂસે, ચોપી, ખ્યાલ, ગોઠાં. (પાઠ ૫૫)
દાહતા, પિળારા, ઢોંગલીઓ, ચોંટાડવાને, હિંદુ, નિતારી,
હોળી. (પાઠ ૫૬) પુષ્ટિકારક, કુંડી, ઉંખીમાં, કુમસો, અડક,
ગુલું, ગુંદીને, પલાળીને, ફેણા. (પાઠ ૫૭) દોડ્યા, સાંકડું,
ચોપી, ચિરાએલાં, અગત્યનાનાં. કૃષ્ણસાલ. (પાઠ ૫૮)
અવસ્થા, ભટક્યા, સુંઠ, ખૂબસુરત, વૈતરી, ઈંડાં, કીડિઆરામાંથી,
નિરાંત. (પાઠ ૫૯) ભાણું. ઉતર્યો, ચાલ્યો, પાણી, ખાઉંધરું,
કોહેલું. (પાઠ ૬૦) ગુચ્છાવાળી, કુંપળો, રાક્ષી, મુંવાળી,
ઝોચોંટી, કઠ્ઠામાં. (પાઠ ૬૧) ગળફી, અઠકલવાળું, (પાઠ ૬૨)
શિઆળ, મીધર. (પાઠ ૬૩) તાડયું, તળીઆ. (પાઠ ૬૪)
અગ્નિ, ગર્જના. ધૂળતાં, ચોંટયું, ઠેલકુગાડી, બૂખ્યો, વસ્તી,
પાંજરું. (પાઠ ૬૫) ગળ્યાં, હાડપિંજર, ટાંચું, બિહામણું,
ઢોવત, ડુકડો, માંજપેશી, રેસાની, સંકડાય. (પાઠ ૬૬) સૂક્ષ્મ-
દર્શક, ઠાઝીએ, રાહતો, લડું, ભોંકે, હેઠલું, અસખ્ય, જાતુમાં.
(પાઠ ૬૭) ઠરાવું, કક્કર. (પાઠ ૬૮) વાસ્કુટ, ઝાંઝા, ઊંઠવેલું
(પાઠ ૬૯) ઊણાણું, પાણિઆફ, તુળસીક્યારે, ઝોંડી,

૪૬] ચાથી ચાપડીના “ફિક્શન શિક્ષક” ચાલ ચાના.

ચીતરાવ્યાં, સરઘવ્યું, અલ્યાસ, ઝરખામાં. (પાઠ ૭૦) ધડિઆળ,
મિનિટ, ચકકર, ઠસવાઈ. (પાઠ ૭૧) અઢાવીસ, અથડાય,
અઝેલમાં. (પાઠ ૭૨) ગ્રાજવું, કાટણું, તોળણું, બાંધું, જોખું,
કુહિઓ, ઓઢુંવણું, મૂકયું.

કડાંની ફિલ.

કડાં મોડાના સળીઆનાં બનાવેલાં હોય છે. અને તેનો બ્વાસ એક
નિશ્ચય જેટલો હોય છે; અને તેની બાહ્યનો પરીધ બે ઇંચનો હોય છે.
તે રાતા, વાળી વગેરે તરફના શાકા રંજથી રંગેલાં હોય છે;
ચાચના—૧) કડાંની ફરેક રમત અગિઆર સુધી કરાવી બારે કડાં
હાથ સાથે લટકતાં રખાવવાં. ૨) હેલી રમતે બારે કડાં જમીન પર
મુકાવી દેવાવવાં. મૂકતાં અવાજ ન થાય તે બાબત સૂચના આપવી.
૩) કડાં મુકીમાં જોડથી દાખીને પકડવાં, અંગુઠો ટેકણમાં કડાં ઉપર
રાખવો જેથી કડાં દાલશે નહિ અને પકડવાં સુમચ પડશે. તેથી—
કડાં ભેવા તપર થવું. ચાલો—એ કડાં બે હાથમાં લઈ હાથ નીચે લટકતા
રાખવા. રમત ૧—૧) બે હાથ ઉચા. ૨) બેક હાથ નીચા લટકતા.
રમત ૨—૧) બેક હાથ સીધા સાંખા ખભાની સીધી લીટીમાં (મુઠીએ
સામસામી) ૨) બેક હાથ પીઠમ પાછળ ખેંચી કડાં છાતી આગળ
રાખવાં. રમત ૩)—બે કડાં એકઠાં કરી વચ્ચેથી બેક હાથે સામસામી
પકડવાં. ૧) મુટણમાંથી પમવાળી પમના આંગળાપર વજન સળી
બેસવું. એડી ઉચી રાખવી. (હાથ બે પગ વચ્ચે સીધા રાખવા) ૨)
ઉભા થવું તે કડાં માથા ઉપર કરી રાખવાં (ઉભા થતી વખતે એડી
જમીનપર ઠોકવી જોઈએ) રમત ૪)—કડાં છુટા કરી એક એક હાથે
પકડવાં ૧) જમણે હાથ જમણી તરફ ખભાની સીધી લીટીમાં લગાવવો.

(કાળો હાથ લટકતોજ રહેવા દેવો) ૨) એકથી ઉલટું. રમત ૫) — ૧) જમણો હાથ સામે લાંબો કરવો (કાળો હાથ લટકતોજ રહેવા દેવો) ૨) એકથી ઉલટું. રમત ૬) — ૧) જમણો હાથ ઉંચો (કાળો હાથ) લટકતોજ રહેવા દેવો. ૨) એકથી ઉલટું. રમત ૭) — ૧) એક હાથ ઉંચો (મુઠ્ઠીઓ સામ સામે) ૨) એક ઠડાં પગના આંગળા (પગ ધુંટધુમધી સીધા રાખવા) રમત ૮) — એક હાથ ઉંચો (મુઠ્ઠીઓ સામ સામે) ૧) જમણો હાથ મોં સામેથી ઉપલી તરફથી લઈ ફેરવીને ઉંચો રાખવો. (કાળો હાથ લટકતોજ રાખવો) ૨) એકથી ઉલટું. રમત ૯) — ૧) એક હાથ સામા લાંબો (મુઠ્ઠીઓ સામાસામી) ૨) એક હાથ પાછળ લાંબો. રમત ૧૦) — ૧) એક હાથ ખભાની સીધી લીટીમાં (મુઠ્ઠીઓ આકાશતરફ) ૨) એક હાથના અંગુઠા ખભાને આધારવા.

ક્રમાંનાની ધાંત.

૪ - ૩. ૦	૫૨ - ૩. ૩૧	૪૦૦ - ૩. ૨૫)
૮ - ૩. ૦૧	૫૬ - ૩. ૩૫	૮૦૦ - ૩. ૫૦)
૧૨ - ૩. ૦૧૧	૬૦ - ૩. ૩૧૧	૧૦ - ૩. ૦૧૧
૧૬ - ૩. ૧)	૬૪ - ૩. ૪)	૨૦ - ૩. ૧૧
૨૦ - ૩. ૧૧	૬૮ - ૩. ૪૧	૩૦ - ૩. ૧૧૧
૨૪ - ૩. ૧૧૧	૭૨ - ૩. ૪૧૧	૪૦ - ૩. ૨૧૧
૨૮ - ૩. ૧૧૧૧	૭૬ - ૩. ૪૧૧૧	૫૦ - ૩. ૩૧૧
૩૨ - ૩. ૨)	૮૦ - ૩. ૫)	૬૦ - ૩. ૩૧૧૧
૩૬ - ૩. ૨૧	૮૪ - ૩. ૫૧	૭૦ - ૩. ૪૧૧
૪૦ - ૩. ૨૧૧	૮૮ - ૩. ૫૧૧	૮૦ - ૩. ૫૧૧
૪૪ - ૩. ૨૧૧૧	૯૨ - ૩. ૫૧૧૧	૯૦ - ૩. ૫૧૧૧
૪૮ - ૩. ૩)	૯૬ - ૩. ૬)	૧૦૦ - ૩. ૬૧
	૧૦૦ - ૩. ૬૧	૧૦૦૦ - ૩. ૬૨૧

૪૮] ગાંધી ગ્રામીણા અર્થ સામ ધાત અનાન.

૧૬ - ર. ૧)	૧૨૮ - ર. ૮)	૨૪૦ - ર. ૧૫)
૩૨ - ર. ૨)	૧૪૪ - ર. ૯)	૨૫૬ - ર. ૧૬)
૪૮ - ર. ૩)	૧૬૦ - ર. ૧૦)	૨૭૨ - ર. ૧૭)
૬૪ - ર. ૪)	૧૭૬ - ર. ૧૧)	૨૮૮ - ર. ૧૮)
૮૦ - ર. ૫)	૧૯૨ - ર. ૧૧)	૩૦૪ - ર. ૧૯)
૯૬ - ર. ૬)	૨૦૮ - ર. ૧૩)	૩૨૦ - ર. ૨૦)
૧૧૨ - ર. ૭)	૨૨૪ - ર. ૧૪)	

રૂપીઆનારની ધાત.

	સેર	અધોળ	ર.	બાર	સેર	અધોળ
૧૧ ર. બા.	૦)૦	૦	૨૧	"	૦ ૦	૮
૨	"	૧	૨૨	"	૦ -	૯
૩	"	૧	૨૩	"	૦ -	૧૦
૪	"	૨	૨૪	"	૦ -	૧૦
૫	"	૨	૨૫	"	૦ -	૧૦
૬	"	૩	૨૬	"	૦ -	૧૧
૮	"	૩	૨૮	"	૦ -	૧૧
૧૦	"	૪	૩૦	"	૦	૧૨
૧૧	"	૪	૩૧	"	૦ -	૧૨
૧૨	"	૫	૩૨	"	૦ -	૧૩
૧૩	"	૫	૩૩	"	૦ -	૧૩
૧૪	"	૬	૩૪	"	૦ -	૧૪
૧૫	"	૬	૩૫	"	૦ -	૧૪
૧૬	"	૭	૩૬	"	૦ -	૧૫
૧૭	"	૭	૩૮	"	૦ -	૧૫
૨૦	"	૮	૪૦	"	૧)	૧૬

સમાપ્ત.

મેસર્સ. સી. ડી. શાહ એન્ડ કો. કૃત.

પ્રિન્ટિંગ યાં માટેની ત્રિવેદિય ચનમાળાના અર્થ.

પુસ્તક ૧ લાના ૦-૪-૦	પુસ્તક ૫ માના ૦-૮-૦
પુસ્તક ૨ બાના ૦-૫-૦	પુસ્તક ૬ દુના ૦-૬-૦
પુસ્તક ૩ બાના ૦-૬-૦	પુસ્તક ૭ માના ૦-૧૦-૦
પુસ્તક ૪ થાના ૦-૭-૦	

—: વર્નાક્યુલર ટેકસ્ટ બુકસોના અર્થ:—

બાળવર્ગની નોટ ૦-૨-૦	છઠ્ઠીના અર્થ ૦-૬-૦
પહેલીના અર્થ ૦-૨-૬	સાતમીના અર્થ ૦-૧૦-૦
બીજીના ,, ૦-૪-૦	ઠગ્યા ૧લીના ,, ૦-૪-૦
ચોથીના ,, ૦-૭-૬	ઠગ્યા ૨લીના ,, ૦-૫-૦
પાંચમીના ,, ૦-૮-૦	ઠગ્યા ૩લીના ,, ૦-૭-૦

“ડિક્શન શિક્ષક”

બાળપોથીનો ૦-૨-૦	ત્રીજીનો ૦-૩-૦
પહેલીનો ૦-૨-૬	ચોથીનો ૦-૪-૦
બીજીનો ૦-૩-૦	પાંચમીનો ૦-૪-૦

દરેક ધોરણના “મુખ્યમણિત શિક્ષક” તૈયાર છે.

હિંદુસ્તાનની સાં બંગાળની પ્રમોતરમાળા ચાર આના,
અઘાપિ બહાર ન પડેલી એવી ગુજરાતના ઇતિહાસની
વાર્તારૂપી રસિક પ્રમોતરમાળા ૭ આના.

છગનલાલ મોતીરામ શાહ. શાહપોર—મુરત.

